

LIETUVOS
RESPUBLIKOS
VALSTYBĖS
SAUGUMO
DEPARTAMENTAS

ANTRASIS
OPERATYVINIŲ
TARNYBŲ
DEPARTAMENTAS PRIE
KRAŠTO APSAUGOS
MINISTERIJOS

2023

GRĖSMIŲ NACIONALINIAM SAUGUMUI VERTINIMAS

LIETUVOS
RESPUBLIKOS
VALSTYBĖS
SAUGUMO
DEPARTAMENTAS

ANTRASIS
OPERATYVINIŲ
TARNYBŲ
DEPARTAMENTAS PRIE
KRAŠTO APSAUGOS
MINISTERIJOS

GRĖSMIŲ NACIONALINIAM SAUGUMUI VERTINIMAS 2023

TURINYS

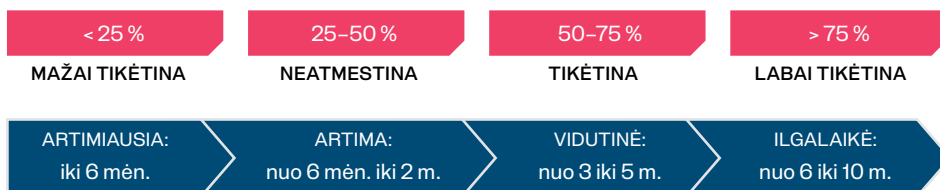
IŽANGA	3
ĮVADINIS ŽODIS	5
SANTRAUKA	8
RUSIJA	12
BALTARUSIJA	29
KINIJA	36
PRIEŠIŠKA ŽVALGYBOS IR SAUGUMO TARNYBŲ VEIKLA	47
KIBERNETINIS SAUGUMAS	54
INFORMACINIS SAUGUMAS	59
GRĖSMĖS KONSTITUCINEI SANTVARKAI	66
EKONOMINIS IR ENERGETINIS SAUGUMAS	70
KRIZIŲ REGIONAI	81
TERORIZMAS IR MIGRACIJA	84

ĮŽANGA

Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento ir Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas teikiamas visuomenei vadovaujantis Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo 8 ir 26 straipsnių nuostatomis. Dokumente pateikiamas abiejų žvalgybos institucijų neįslaptintas grėsmių ir rizikos veiksnių Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui vertinimas.

Dokumente vertinami įvykiai, procesai ir tendencijos, apie kuriuos rinkti informacija ir vertinti grėsmės Lietuvos žvalgybą įgalioja Lietuvos Respublikos valstybės gynimo tarybos patvirtinti žvalgybos informacijos poreikiai. Remiantis jais ir atsižvelgiant į ilgalaikes nacionalinį saugumą veikiančias tendencijas, dokumente vertinamos svarbiausios artimoje perspektyvoje (2023–2024 m.) Lietuvos nacionaliniam saugumui galinčios kilti grėsmės ir rizikos veiksniai. Ilgalaikių tendencijų vertinimai pateikiami apžvelgiant iki 10 metų perspektyvą. Informacija, kuria remiantis padaryti vertinimai šiame dokumente, baigta rinkti 2023 m. vasario 5 dieną.

Dokumente vartojamų vertinimo tikimybių ir laiko perspektyvų reikšmės:

Darius JAUNIŠKIS
Valstybės saugumo departamento
direktorius

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "D. Jauniškis".

Plk. ELEGIJUS PAULAVIČIUS
Antrojo operatyvinių tarnybų departamento
prie KAM direktorius

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "E. Paulavičius".

ĮVADINIS ŽODIS

Gerbiami skaitytojai,

Rusijos karas prieš Ukrainą tapo nemenku išbandymu žvalgybos bendruomenei, bet išgrynino grėsmes, kurios kyla Lietuvai, mūsų regionui ir visai Europai.

Labiau nei bet kada iki šiol tapo akivaizdu, kad Rusija ir jos apsisprendimas naudoti karinę jėgą yra didžiausia grėsmė Lietuvos nacionaliniam saugumui. Autoritaro valdoma Baltarusija, vis labiau priklausoma nuo Rusijos, yra to paties grėsmių paveikslas dalis.

Lietuvos žvalgyba, kaip ir mūsų užsienio partneriai, prieš praėjusių metų vasario 24-ąją įspėjo sprendimų priėmėjus apie gresiančią Rusijos agresiją, o vėliau nuolat informavo juos apie besitęsiantį konfliktą.

Lietuvos, kaip artimos Ukrainos kaimynės, žvalgybos indėlis buvo svarbus ir NATO žvalgybos bendruomenei – bendras Lietuvos ir užsienio institucijų darbas išryškino paramos Ukrainai būtinybę ir padėjo gerinti Rusijos keliamų ilgalaikių grėsmių suvokimą.

Po invazijos į Ukrainą pradžios Lietuva ir kitos Vakarų valstybės dar labiau apribojo Rusijos ir Baltarusijos žvalgybų veiklą savo šalyje. Lietuvos piliečius ir verslą žvalgyba taip pat ne kartą perspėjo apie rizikas Rusijoje ir Baltarusijoje. Atsakingai kartojame, kad mūsų piliečiams, kertantiems šių priešiškų valstybių sienas, provokacijų ir verbavimo pavojus ne tik niekur nedingo, bet ir padidėjo.

Ypač džiugu, kad Lietuvos visuomenė demonstruoja atsparumą priešiškai propagandai, bet Rusijai iki šiol pavyksta savo tikslams pasitelkti prokremliškų pažiūrų asmenis Lietuvoje. Žvalgybos, teisėsaugos ir kitų kompetentingų institucijų bei pilietinės visuomenės bendradarbiavimas užkardant kenkėjišką veiklą išlieka ypač svarbus.

Tokiais sukrėtimų laikais, kaip pastarieji metai, viešąją erdvę užtvindo gausybė informacijos – objektyvių žinių ir sąmokslų teorijų, argumentuotų diskusijų ir klaidinančių prasimanymų bei mėginimų manipuluoti. Diskusijos yra sveikos visuomenės požymis, ir žvalgyba laiko savo pareiga gerbti ir ginti šią ir kitas pamatines teises bei laisves.

Valstybės sprendimų priėmėjams Lietuvos žvalgybos bendruomenė teikia patikimą informaciją apie visuomenės, politikos, verslo, energetikos, diplomatijos, mokslo ir kitus procesus šalies viduje ir pasaulyje bei profesionalią analizę, kokią įtaką tai daro mūsų nacionaliniam saugumui. Didžioji dalis šios informacijos yra įslaptinta įstatymais ir negali būti viešai atskleista. Šiame Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinime aptariamos svarbiausios regiono ir pasaulio tendencijos, o leidinyje pateikiami žvalgybos vertinimai yra paremti informacija, kuri buvo surinkta įvairiais būdais, įskaitant ir slaptus žvalgybos metodus.

Dėkodami už Jūsų dėmesį, tikimės, kad šis, jau aštuntasis, Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas, kurį rengia ir visuomenei teikia Valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos, praplės Jūsų suvokimą ir žinias svarbiausiais nacionalinio saugumo klausimais.

SANTRAUKA

■ **Prieš Ukrainą kariaujanti Rusija tampa totalitarine valstybe.** Karas padeda stiprinti asmeninę Vladimiro Putino valdžią, nes suteikia pretekstą represuoti režimo priešininkus ir galimybę tikrinti elito bei jėgos struktūrų lojalumą. Agresija prieš Ukrainą atskleidė režimo neefektyvumą ir korupciją, nesugebėjimą užtikrinti ekonomikos plėtros. Nors Vakarų sankcijos nesukėlė ekonomikos žlugimo, šalies ūkio problemos nuosekliai auga. Artimiausioje perspektyvoje Rusija yra pajėgi tęsti karą ir išlaikyti visuomenės kontrolę, tačiau valdžia turi mobilizuoti vis daugiau šalies resursų – tai ardo režimo politinį ir ekonominį pagrindą.

■ **Nepaisydama Ukrainoje patiriamų nuostolių, Rusija siekia stiprinti ginkluotųjų pajėgų potencialą.** Rusija didina karių skaičių ir išlaidas gynybai, taip ruošiasi ilgalaikiam konfliktui su Ukraina ir Vakarais. Nors Rusijos ekonomiką riboja sankcijos, tai netrukdytų prioriteto tvarka finansuoti išaugusius karinius poreikius visuomenės gerovės sąskaita. Dėl karo prieš Ukrainą Rusijos kariniai pajėgumai Baltijos jūros regione sumažėjo tik laikinai. Rusija teiks pirmenybę kuo greitesniam regiono karinės grupuotės atkūrimui ir stiprinimui, bet šio proceso rezultatas ir trukmė labai priklausys nuo karo eigos ir Ukrainoje Rusijos patirtų nuostolių.

■ **Baltarusijos dalyvavimas kare prieš Ukrainą blogina saugumo situaciją regione.** Baltarusija ne tik suteikė Rusijai galimybę naudotis savo teritorija karinėms operacijoms prieš Ukrainą, bet ir leido dislokuoti ginkluotųjų pajėgų kontingentą. Tai neigiamai veikia Lietuvos ir kitų NATO valstybių saugumą, nes kilus konfliktui su

Vakarais Rusija nevaržomai naudotusi Baltarusijos teritorija ir karine pagalba. Baltarusija tikisi, kad Maskvos finansinė parama padės sušvelninti šaliai taikomų Vakarų sankcijų padarinius, tačiau Rusijai patiriant nesėkmes Ukrainoje ar augant nuostoliams dėl taikomų sankcijų galimybės remti Baltarusijos režimą, labai tikėtina, mažės.

■ **Xi Jinpingas pradėjo kadenciją tvyrant įtampai visuomenėje ir agresyvėjant Kinijos užsienio politikai.** Xi Jinpingas užsitikrino neribotą valdžią, eliminavo politinius oponentus, tačiau dėl įvairių problemų kylantis visuomenės nepasitenkinimas verčia Kinijos valdžią stiprinti saugumo aparatą ir represijomis slopinti socialinės įtampos apraiškas. Kinija demonstruoja, kad santykiuose su Taivanu yra pasiruošusi peržengti „raudonąsias linijas“, ir nors karinė invazija yra mažai tikėtina, agresyvumas Taivano atžvilgiu augs. Pekinas remia Maskvą diplomatinėmis ir informacinėmis priemonėmis, padeda mažinti Rusijai taikomų sankcijų poveikį. Artimoje ir vidutinėje perspektyvoje šalių santykiai intensyvės, tačiau taps vis labiau nelygiaverčiai.

■ **Rusijos žvalgybos veiklą paveikė karas prieš Ukrainą ir šaliai taikomos sankcijos.** Dėl su diplomatine priedanga dirbusių žvalgybos pareigūnų išsiuntimo Rusijos galimybės vykdyti žmogiškųjų šaltinių žvalgybą Europoje ir Lietuvoje yra sumažėjusios. Pasikeitusios sąlygos verčia žvalgybas ieškoti kitų informacijos rinkimo metodų. Nors Rusijos žvalgyba didžiausią dėmesį skiria Ukrainai, į Rusiją vykstantiems ir prie sienos su šia valstybe besilankantiems Lietuvos piliečiams kyla rizikų dėl pasienyje suaktyvėjusios Rusijos žvalgybos veiklos.

■ **Rusija savo tikslams pasitelkia prokremlišku pažiūrų asmenis Lietuvoje.**

Po Rusijos invazijos į Ukrainą Lietuva griežčiau riboja Rusijos propagandą, mažina jos prieinamumą, tačiau Rusijos propagandos portalams turinį kuriantys asmenys Lietuvoje tęsia veiklą. Lietuvai pradėjus šalinti sovietų kariams skirtus monumentus prokremlišku pažiūrų aktyvistai eskaluoja šio paveldo objektų klausimus ir siekia į šį procesą įtraukti tarptautines organizacijas. Kremlius suinteresuotas pademonstruoti, kad Rusijos tarptautinė izoliacija mažėja, todėl vyriausybei pavaldžios organizacijos ieškojo Lietuvoje asmenų, norinčių dalyvauti Rusijos užsienio politiką teisinančiuose tarptautiniuose renginiuose.

■ **Verslo ryšiai su Rusija ir Baltarusija kelia rizikų nacionaliniam saugumui ir Lietuvos reputacijai.**

Kai kurie interesų Rusijoje ir Baltarusijoje turintys Lietuvos verslo subjektai siekia toliau vystyti verslą šiose valstybėse. Dalis jų perkelia veiklą į sankcijų netaikančias valstybes arba bando ją vykdyti per ryšių Rusijoje ar Baltarusijoje turinčius asmenis. Organizuodami sankcijų apėjimo schemas Rusijos subjektai bandė naudotis įmonėmis ir asmenimis Lietuvoje kaip tarpininkais tiekiant Vakaruose pagamintą įrangą į Rusiją.

■ **Terorizmo grėsmė Lietuvoje išlieka maža, riziką kelia tik pavieniai radikalizuoti asmenys.**

Tarptautinės teroristinės organizacijos šiuo metu nėra pajėgios rengti išpuolių, juos planuoja ir vykdo pavieniai islamistinę ideologiją remiantys asmenys. Migracijos per Baltarusiją maršrutas tapo vienu iš kelių nelegaliai patekti į Europą. Sąlygas nelegaliai migracijai sudaro ne tik žmonių gabantojai, bet ir Baltarusijos pasienio pareigūnai. Tarp į Lietuvą patenkančių nelegalių migrantų nustatoma ryšių su teroristinėmis organizacijomis turinčių asmenų.

The Associated Press / Scanpix nuotrauka

RUSIJA

- V. Putino valdoma Rusija tampa vis labiau totalitarinė, bet karas ardo politinius ir ekonominius režimo pagrindus.
- Kremlius mėginama kurti sąjungininkų koalicija paremta tik priešišku Vakarams. Vienintelis agresiją remiantis sąjungininkas – Baltarusija, o dešimtmečiais didinta kitų posovietinių sąjungininkų priklausomybė negarantuoja lojalumo Maskvai svarbiausiais užsienio politikos klausimais.
- Kremlius neatsisako savo tikslų Ukrainoje ir yra pasirengęs tęsti karą artimiausius metus nepaisydamas nuostolių ir mobilizuodamas visus valstybės resursus.

V. PUTINO SPRENDIMAS KARIAUTI SU UKRAINA SKATINA TOTALITARIZMĄ ŠALYJE

Siekis atkurti Rusijos galią, panašią į Sovietų Sąjungos ar Rusijos imperijos, yra ilgalaikė Vladimiro Putino vizija. Todėl bandymas karu prieš Ukrainą atkurti Rusijos didybę virto stiprėjančiomis represijomis, militarizacija ir nenuosekliais bandymais sukonstruoti režimo politiką palaikančią ideologiją.

Karas padeda stiprinti asmeninę V. Putino valdžią, tikrinti elito lojalumą, suteikia pretekstą represuoti drįstančius atvirai prieštarauti valdžios sprendimams ir nuomonei.

Sankt Peterburge policija sulaiko demonstrantus, protestuojančius prieš Rusijos pradėtą invaziją į Ukrainą
The Associated Press / Scanpix nuotrauka

Didėjanti tarptautinė izoliacija mažina galimybes skliti liberalioms vakarietiškomis idėjoms, kurias režimas laiko viena svarbiausių grėsmių. Per vienerius karo metus Rusijoje buvo galutinai sunaikintos nepriklausomos žiniasklaidos priemonės ir visuomeninės organizacijos, iš šalies savanoriškai ar priverstinai išvyko ne tik dauguma politinės opozicijos, bet ir liberalios inteligentijos atstovų.

Karas atskleidė režimo neefektyvumą ir korupciją, išryškino Rusijos karinės galios trūkumus, parodė, kad šalis neturi galimybės savarankiškai užsitikrinti ekonominę bei technologinę plėtrą. Priklausomybė nuo energetinių resursų eksporto sustiprėjo, o alternatyvos tokiam ekonomikos modeliui nėra. Režimas tikisi perorientuoti prekybą į „draugiškus“ regionus, o prekių ir technologijų, kurioms alternatyvų nėra, įsigyti iš „nedraugiškų“ Vakarų naudodamasis sankcijų apėjimo schemomis. Vakarų šalių sankcijos nesukėlė staigaus ekonomikos žlugimo, tačiau Rusijos ekonominės problemos – priklausomybė nuo žaliavų eksporto, neefektyvi logistika, gamybos mažėjimas dėl komponentų ir technologijų trūkumo, biudžeto deficitas – nuosekliai auga ir, tikėtina, artimiausioje perspektyvoje toliau didės.

Didžioji dalis Rusijos visuomenės pasyviai pritarė karui, tačiau paskelbta mobilizacija parodė, kad parama nėra tokia didelė, kaip siekia pavaizduoti režimo propaganda. Nepasitenkinimas režimo politika šiuo metu yra pasyvus – dažniausiai vengiama mobilizacijos, skundžiamasi dėl blogo aprūpinimo ir netvarkos kariuomenėje. Tačiau Rusijos visuomenė ima mažiau pasitikėti propaganda, daugėja taikos derybų šalininkų. Be to, blogėja ir ekonominė padėtis, todėl, tikėtina, artimoje perspektyvoje nepasitenkinimas Kremliaus politika didės. Režimas siekia išvengti tokios situacijos, prie karo realijų visuomenę pratina palaipsniui, tam pasitelkia retoriką apie „specialiąją karinę operaciją“, „dalinę“ ir „ribotą“ mobilizaciją, o karo padėtį įvedė tik dalyje Rusijos teritorijos.

Valdantysis elitas ir jėgos institucijos išlieka lojalūs režimui ir jo politikai, nekvestionuodami vykdo sprendimus, viešai vartoja karingą retoriką, o privatus verslas remia mobilizaciją bei kariuomenės aprūpinimą. Tikėtina, kad lojalumą skatina represijų baimė, prisitaikėliškumas ir alternatyvos V. Putinui nebuvimas. Didžioji dalis aukščiausių Rusijos valdininkų buvo priversti susitaikyti su pasikeitusiomis aplinkybėmis, nes iš anksto nežinojo apie sprendimą pradėti karą. V. Putinas vengia keisti pareigūnus net ir tada, kai karas akivaizdžiai atskleidžia jų nekompetenciją, nes, tikėtina, šiuo metu nenori kelti papildomos įtampos elitui.

V. Putinui paskelbus „dalinę mobilizaciją“ – pasienyje
su Sakartvelu norinčiųjų išvykti iš Rusijos eilės
The Associated Press / Scanpix nuotrauka

Valdininkija bei stambaus verslo atstovai jaučia įtampą ir nerimą dėl ateities. Anksčiau įprastos režimo praktikos – demokratiškos procedūrų imitavimas, Kremliaus grupuočių konkurencija, korupcinė oligarchų veikla Rusijoje bei užsienyje – negalės tęstis stiprėjant režimo totalitarizmo tendencijoms bei valstybės kontrolei ekonomikoje.

Žvalgybos vertinimu, artimiausioje perspektyvoje Rusijos valdantysis režimas yra pajėgus tęsti karą ir represijomis išlaikyti visuomenės kontrolę. Tačiau tam būtina mobilizuoti vis daugiau šalies resursų, o tai ardo politinį ir ekonominį režimo pagrindą. Neatmestina, kad nesėkmės mūšio lauke, tolesnė mobilizacija, staigus ekonominės padėties blogėjimas turės neigiamų pasekmių režimo stabilumui. Tikėtina alternatyva V. Putino režimui yra kitas autoritarinis režimas, todėl vidutinėje perspektyvoje Rusija išliks nestabilumo ir grėsmių šaltiniu regione.

ARTIMIAUSIOJE PERSPEKTYVOJE RUSIJA TIKISI GLAUDESNIO EKONOMINIO BENDRADARBIAVIMO SU NVS ŠALIMIS

Vienas svarbiausių Rusijos užsienio politikos tikslų – išlaikyti įtaką posovietinėje erdvėje. Nors karas prieš Ukrainą šiuo metu yra Kremliaus prioritetas, Rusija kuria planus stiprinti Nepriklausomų valstybių sandraugos, Eurazijos ekonominės sąjungos integraciją ir toliau plėtoti Sąjunginės valstybės projektą.

Aleksandro Lukašenkos režimas, kuris atvirai remia Rusijos agresiją prieš Ukrainą, yra priklausomas nuo Rusijos. Kitos posovietinės šalys abejoja Kremliaus motyvais pradėti karą ir demonstruoja savo nepasitenkinimą jo politika. Tačiau Rusijos poreikis perorientuoti tarptautinę prekybą ir logistiką, kurti sankcijų vengimo ir finansinių atsiskaitymų schemas yra ekonomiškai naudingas Pietų Kaukazo ir Centrinės Azijos valstybėms. Rusija planuoja didinti jų priklausomybę pasinaudodama ekonominiu bendradarbiavimu ir investiciniais projektais, tikėdamasi, kad tai ribos šių valstybių santykius su Vakarais, o ateityje skatins ir politinę integraciją.

Kazachstano prezidentas Kasymas Žomartas Tokajevas
Tarptautiniame ekonomikos forume Sankt Peterburge pareiškė
nepripažinti Luhansko ir Donecko pseudovalstybių
The Associated Press / Scanpix nuotrauka

Rusija tęsia ir tradicinę politiką tiesiogiai kištis į regiono valstybių vidaus reikalus. Moldovoje, Sakartvele, Armėnijoje Rusija tiesiogiai remia prokremliškas jėgas ir tikisi jų atėjimo į valdžią rinkimų keliu. Taip pat išnaudojami konfliktai ir įtampos Kalnų Karabache, Abchazijoje, Pietų Osetijoje, Padniestrėje, Gagauzijoje. Kol Rusijos resursai skiriami karui prieš Ukrainą, šių konfliktų aktyvus skatinimas ir karinis spaudimas posovietinėms šalims artimiausioje perspektyvoje mažai tikėtinas.

RUSIJA SIEKIA IŠSEKINTI IR PALAUŽTI UKRAINĄ BEI VAKARUS ILGALAIKIAME KONFLIKTE

Praėjus metams nuo karo prieš Ukrainą pradžios, Rusija neatsisako savo strateginių tikslų Ukrainoje, nors ir nesugeba jų pasiekti. Planas palaužti Ukrainą greitu ir pergalingu puolimu nepavyko, todėl Rusija buvo priversta imtis priemonių, kurių iš pradžių nė nemanė prireiksiant – paskelbti mobilizaciją ir karo padėtį, pajungti valstybės aparatą, ekonomiką ir kitus svertus karui.

Nors nesiseka įgyti lemiamos persvaros, Rusija, o tiksliau prezidentas V. Putinas, negali leisti sau pralaimėti, todėl neatsisako melagingo naratyvo, kad dėl karo Ukrainoje yra kalti Vakarai. Rusija siekia visiško Ukrainos kaip savarankiškos valstybės sunaikinimo, todėl atmeta tiek konstruktyvaus dialogo, tiek konflikto sprendimo diplomatinėmis priemonėmis galimybes.

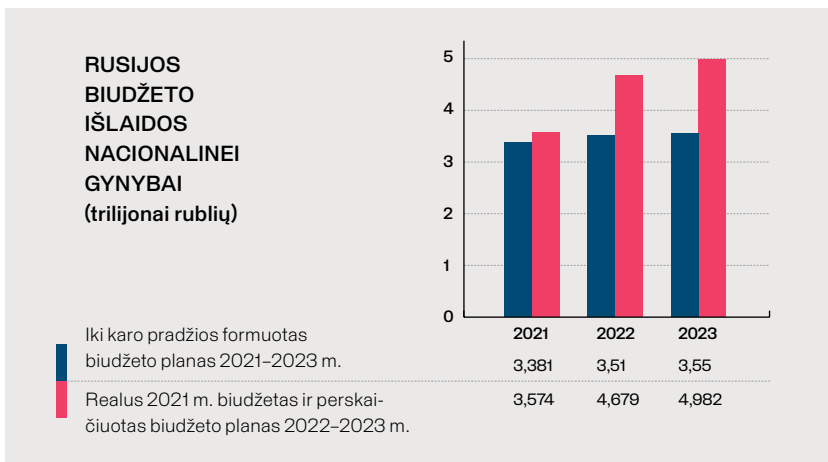
Rusijos sprendimas pradėti mobilizaciją parodė jos siekį kompensuoti ginkluotųjų pajėgų (GP) personalo nuostolius ir formuoti naujus dalinius. V. Putinas nurodė nuo 2023 m. padidinti Rusijos Federacijos ginkluotųjų pajėgų personalo skaičių iki daugiau nei 2 mln., buvo sukurta 137 tūkst. naujų etatų. Gruodį Gynybos ministerijos

Rusijos užsienio reikalų ministerija ir šalies propaganda dalija pažadus apie nelengvą pergalę kare prieš Ukrainą
AFP / Scanpix nuotrauka

kolegijos posėdyje buvo pristatyta didelio masto Rusijos GP reorganizacija, kuria bus stiprinami Rusijos pajėgumai Vakarų kryptimi. Paskelbta apie planus dar 350 tūkst. didinti karinio personalo GP ribinį skaičių, suformuoti tris naujas motošaulių divizijas, o septynias motošaulių brigadas reorganizuoti į divizijas – sustiprinti maždaug triskart. Skaičiuojama, kad, įgyvendinus pokyčius, personalo, ginkluotės ir kovos technikos skaičius dabartinės Vakarų karinės apygardos ribose padidėtų 30–50 procentų. Vis dėlto šie pokyčiai įmanomi tik ilgalaikėje perspektyvoje, todėl reformos nepaveiks dabartinių kovos veiksmų Ukrainoje. Be to, paskelbta apie planus 2023 m. – dvejais metais anksčiau – surengti strateginius karinius mokymus „Zapad“. Tikėtina, kad Rusija taip siekia geriau pritaikyti savo GP ilgalaikiai konfrontacijai su Vakarais ir stiprina regioninį atgrasymą dėl planuojamos Suomijos ir Švedijos narystės NATO. Tęsimas ilgalaikis procesas stiprinti Rusijos karinį potencialą, nepaisant dabar Ukrainoje patiriamų nuostolių.

Pasiruošimas ilgalaikiam konfliktui Rusijai atsieina brangiai, tačiau karinės išlaidos Rusijoje yra svarbesnės nei bet kokioms vidaus problemoms spręsti reikalingos lėšos. Dėl to Rusijos karinis biudžetas 2022 m. padidintas trečdaliu, 2023 m. pasieks beveik 5 trln. rublių (66 mlrd. eurų), o pridėjus neskelbiamus ir karo metu vis labiau įslaptinamus išlaidų punktus suma bus dar trečdaliu didesnė.

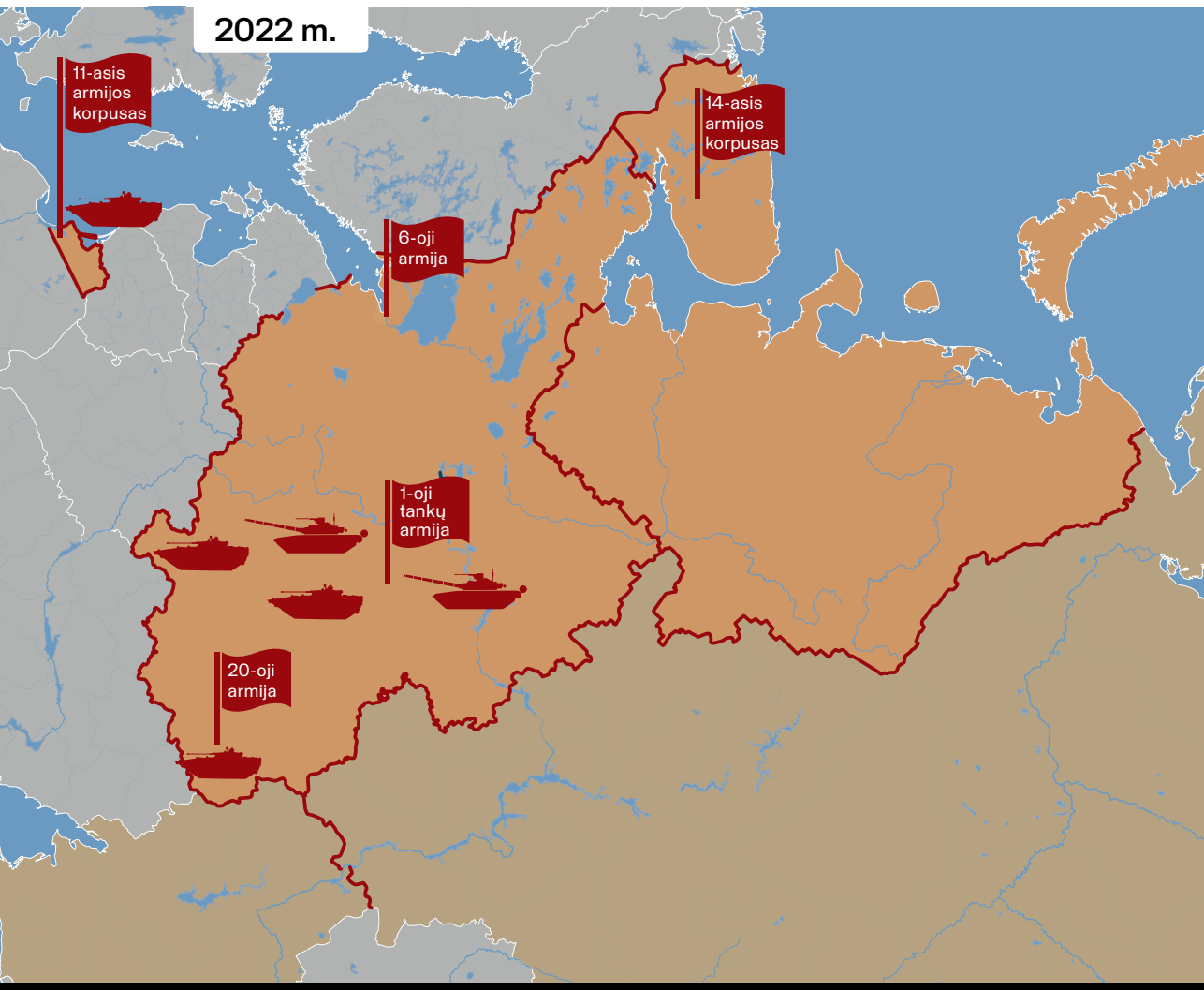
Sankcijų apribota Rusijos karinė pramonė itin stokoja vakarietišku elektronikos komponentų, jie reikalingi raketų arsenalui atkurti, taip pat kitai ginkluotei ir kovos technikai gaminti, modernizuoti, remontuoti. Karinės įmonės patiria ir paprasčiausių detalių stygių, todėl Rusijai jau teko kreiptis į vos kelis likusius užsienio partnerius (Iraną, Šiaurės Korėją, Kiniją) dėl ginkluotės ir amunicijos tiekimo, bet ne visada sėkmingai.

Rusiją į izoliaciją nardinančios sankcijos privertė ją aktyviau ieškoti partnerių. Vis dėlto su Rusija prekiauti sutinkančios šalys (pavyzdžiui, Indija ar Kinija) arba kaimyninės Centrinės Azijos valstybės nepritaria Rusijos vykdomai agresijai. Labai tikėtina, kad Maskvos pastangos burti antvakarietišką koaliciją tik stiprės, tačiau nepateisins Kremliaus lūkesčių.

Kremliaus apsisprendimas tęsti karą bet kokia kaina rodo, kad Rusija prisiima dideles išlaidas. Kad atremtų įsivaizduojamas grėsmes, Maskva yra pasirengusi aukoti savo politinę reputaciją, ekonomikos stabilumo likučius ir žmonių gyvybes. Nors sankcijos ir riboja Rusijos ekonomiką, tačiau tai netaps kliūtimi prioriteto tvarka finansuoti gerokai išaugusius karinius poreikius visuomenės gerovės sąskaita.

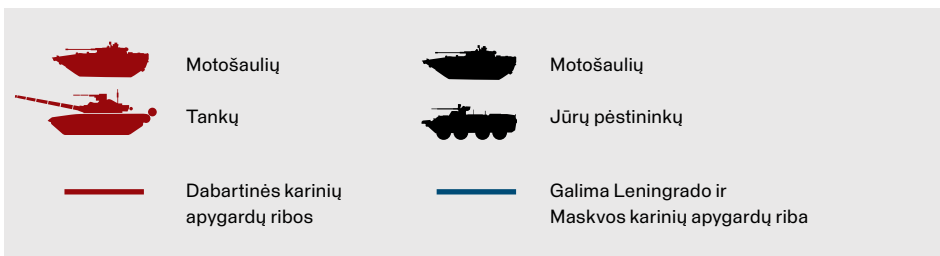
Rusijai nepavykstant pasiekti tikslų konvencinėmis karinėmis ar politinėmis priemonėmis, periodiškai griebiamasi branduolinio šantažo. Gąsdinimai branduolinio ginklo panaudojimu ar Ukrainos atominų jėgainių sunaikinimu yra skirti dviem adresatams. Vakarus Kremlius siekia atgrasyti nuo tolesnės paramos Ukrainai, o vidaus auditoriją Rusijos propaganda verčia patikėti, kad šaliai iškilusi egzistencinė grėsmė, ir taip pateisinti mobilizacijos poreikį.

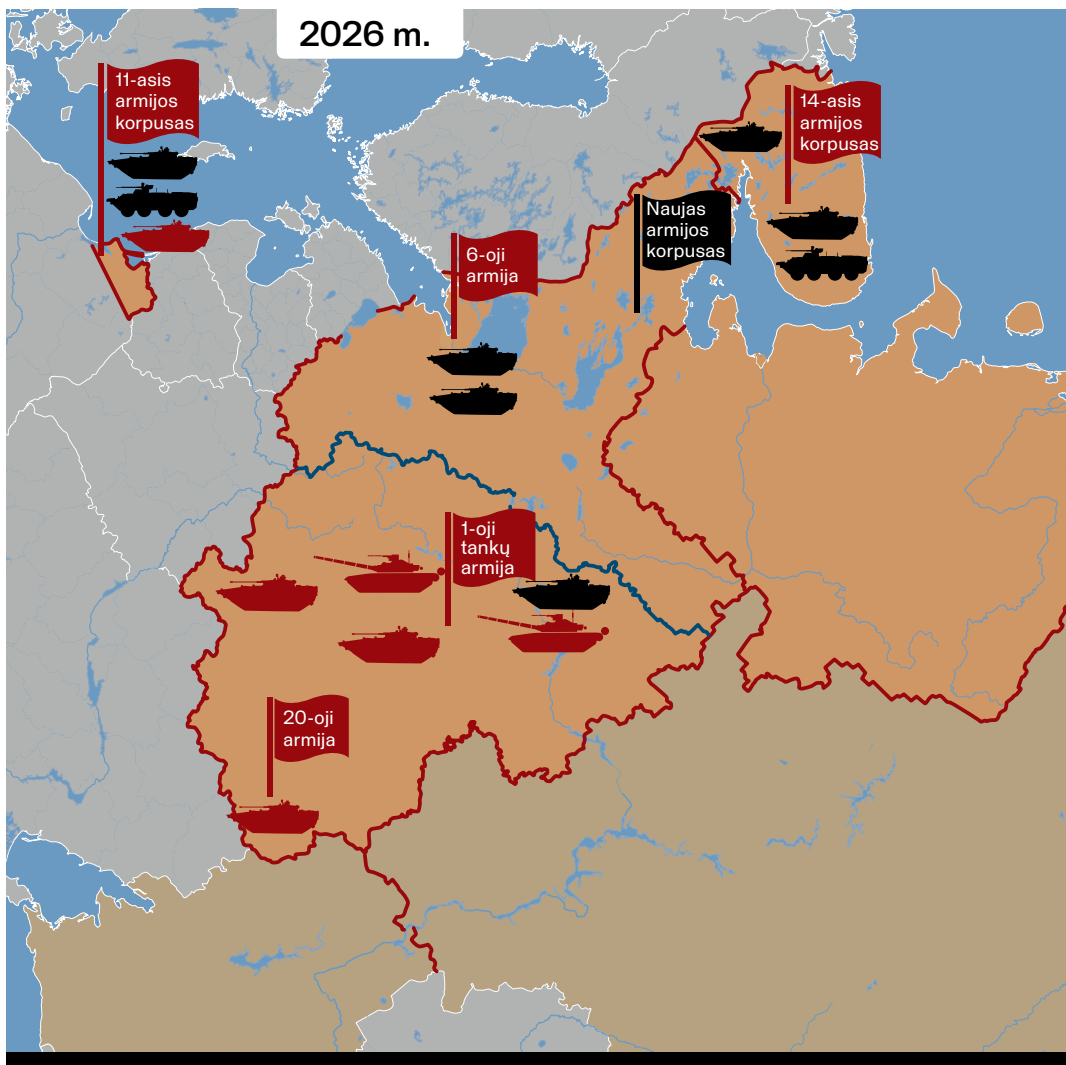
RUSIJOS GINKLUOTŪJŲ PAJĖGŲ SAUSUMOS KOMPONENTO VAKARŲ STRATEGINE KRYPTIMI REFORMOS PLANAS

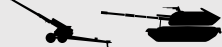

Divizijos 2022 m.

Potencialios naujos divizijos 2026 m.

Potencialios divizijos būtų formuojamos brigadų pagrindu:

		BRIGADA	DIVIZIJA
	Tankai	~30–40	~150–200
	Kita šarvuotoji kovos technika	~150	~250–300
	Artilerija	~60–80	~120–150
	Personalas	~2 500–3 000	~7 000–9 000

STIPRĖJA RUSIJOS SKAITMENINĖ IR INFORMACINĖ ATSKIRTIS

Rusijos valdžia jau daugiau kaip dešimtmetį sistemingai vykdo interneto kontrolę šalyje, tačiau Kremlui pradėjus karą prieš Ukrainą Rusijos atskirtis nuo jai „nedraugiškų valstybių“ technologijų ir informacijos itin padidėjo. Rusijos technologinę izoliaciją gilina vidaus ir išorės veiksniai – režimo siekis stiprinti vidaus informacinį saugumą ir tarptautinių kompanijų pasitraukimas iš Rusijos rinkos bei šaliai taikomos ekonominės sankcijos.

Rusija blokuoja tarptautinius informacijos šaltinius bei socialinius tinklus, kuriuose platinama informacija neatitinka režimo naratyvo, o jų vartotojams leidžiama kritikuoti Kremliaus politiką. Tarp jų – esą rusofobiją skleidžiantys „Facebook“ ir „Instagram“, taip pat blokuojami „BBC“, „CNN“, „Deutsche Welle“ ir kiti tarptautinių naujienų agentūrų bei didžiausių Ukrainos naujienų portalai. Per pastaruosius metus V. Putino dekretu sugriežtinta užsienyje esančių Rusijos piliečių asmens duomenų kontrolė, Rusijos bankai ir kitos biometrinius duomenis renkančios organizacijos įpareigos klientų duomenimis pasidalinti su režimu, o valstybinės reikšmės įstaigoms uždrausta naudoti informacijos apsaugos priemonės, sukurtas Rusijai nedraugiškose valstybėse.

Technologinę Rusijos izoliaciją iš išorės didina šalyje veiklą sustabdžiusios Vakarų technologijų kompanijos, tokios kaip „Microsoft“, „Apple“ ir „Intel“, jų pavyzdžiu pasekė ir daugiau veiklą Rusijoje nutraukusių įmonių. Rusijos telekomunikacijų kompanijos nebeturi prieigos prie „Nokia“, „Ericsson“ ir „Cisco“ įrangos ir paslaugų. Šalies technologijų vystymąsi trikdo ir karinei pramonei reikalingų komponentų trūkumą didina sustabdytas Vakaruose sukurtos programinės įrangos tiekimas, puslaidininkių, kvantinės kompiuterijos produktų ir pažangių mikroschemų eksportas. Bendradarbiavimą su akademiniais partneriais iš Rusijos nutraukė ir Vakarų universitetai bei tyrimų centrai.

Nors Rusija nėra tarp valstybių, skiriančių didžiausias investicijas technologiniam vystymuisi, skaitmeninių technologijų sektorius laikomas valstybės ekonominio augimo varikliu. Rusija yra numačiusi technologinio vystymosi planus įgyvendinti iki 2030–2035 m., todėl tarptautinių sankcijų poveikis šalies technologijų plėtrai bus jaučiamas tik vidutinėje ir ilgalaikėje perspektyvoje. Didėjant technologinei izoliacijai nuo Vakarų, tikėtina, kad Rusija artimoje perspektyvoje taps labiau priklausoma nuo kiniškų technologijų.

KALININGRADO SRITIS IŠLIEKA DIDŽIAUSIU GRĖSMĖS ŠALTINIŲ LIETUVOS KAIMYNYSTĖJE

Kaliningrado sritis ypač svarbi Rusijos politinei vadovybei kaip placdarmas karinei galiai Baltijos jūros regione išlaikyti ir kaip izoliuotas, ekonomiškai pažeidžiamas ir NATO valstybių apsuptas Rusijos regionas.

Kaliningrado visuomenės reakcija į karą parodė, kad, nepaisant santykinai aktyvesnių kontaktų su Vakarais, regionas neišsiskiria iš kitų Rusijos Federacijos subjektų. Protestai karo bei mobilizacijos pradžioje buvo minimalūs ir nuslopo be didelių valdžios

Keltai „Ambal“ (dešinėje) ir „Ursa Major“ (kairėje), kursuojantys tarp Kaliningrado srities ir žemyninės Rusijos uostų
Reuters / Scanpix nuotrauka

pastangų. Regiono valdžia aktyviai organizuoja mobilizaciją, materialinę paramą ginkluotosioms pajėgoms, Rusijos pastangoms įsitvirtinti okupuotuose Ukrainos regionuose. Taip vietos valdžia siekia pademonstruoti lojalumą Kremlui ir jo priimtiems sprendimams.

Dar prieš pradėdama agresiją Ukrainoje Rusija ruošė Kaliningrado srities aprūpinimą ir infrastruktūrą dirbti izoliuotu režimu: rūpinosi papildomais keltais ir laivais, kuriais sričiai reikalingos prekės galėtų būti gabenamos jūra, stiprino srities galimybes apsirūpinti energijos ištekliais išvengiant tranzito per Lietuvą. Rusija pasirūpino, kad 2022 m. vasario pradžioje Kaliningrado sritį pasiektų suskystintųjų gamtinių dujų (SGD) laivas-saugykla „Maršal Vasilevskij“, tačiau atgabentas krovinys nebuvo naudojamas iki 2022 m. lapkričio. Labai tikėtina, kad sprendimą eksploatuoti SGD terminalą Kremlius priėmė norėdamas sustiprinti Kaliningrado srities energetinį savarankiškumą.

Kaliningrado srities ekonomika susiduria su rimtais logistiniais iššūkiais ir gamybos mažėjimu didėjant izoliacijai nuo Vakarų valstybių, tačiau regiono valdžia kol kas bando prisitaikyti prie situacijos trumpalaikiais sprendimais – ieškodama alternatyvių logistikos schemų, subsidijuodama pramonę ir švelnindama socialines ekonominių problemų pasekmes. Žvalgybos vertinimu, Kremlius siekia parengti Kaliningrado sritį visiškai izoliacijai ir savarankiškam energetinės sistemos funkcionavimui. Kaliningrado srities administracija ir verslas yra susirūpinę ekonominėmis problemomis ir siekia išlaikyti prekių bei energetinių resursų tranzitą per Lietuvą. Tačiau požymių, kad režimo kontrolei regione kiltų didesnių politinių grėsmių, nėra. Tikėtina, kad Kremlius ir šiuo atveju sieks pademonstruoti, kad santykiai su Europos valstybėmis turi būti vykdomi griežtai pagal Rusijos reikalavimus. Jei tranzito sąlygos netenkins ar srityje gilės ekonominės problemos, Kremlius, tikėtina, rinksis sprendimus didinti įtampą regione, siekdamas bent simbolinių nuolaidų.

Kaliningrado srities karinius pajėgumus neigiamai veikia karas prieš Ukrainą, tačiau jų gebėjimas kelti karines grėsmes Baltijos jūros regione sumažėjo tik iš dalies. Perdislokavimas į okupuotas teritorijas Ukrainoje labiausiai paveikė sausumos komponentą, o jūrų ir oro komponentai išliko beveik nepakitę. Į Juodąją jūrą dar 2022 m. sausį išvyko trys didieji desanto laivai su kariais ir kovos technika. Taip pat į Krymą buvo perkelti keturi daugiafunkčiai naikintuvai Su-30SM. Kiti pajėgumai liko Kaliningrade ir toliau

atlieka funkcijas. Maža to, oro komponento pajėgumai yra stiprinami, nes Kryme prarasti orlaiviai pakeisti – į Kaliningrado sritį atgabenti mažiausiai keturi modernesni Su-30SM2 modelio naikintuvai.

Kaliningrado srities karinės grupuotės pajėgumų užtenka vykdyti vieną svarbiausių jos funkcijų – sukurti atgrasomąjį A2 / AD (angl. *Anti-Access / Area Denial*) efektą, t. y. trukdyti oponentui laiku Baltijos jūros regione dislokuoti reikiamus gynybinius pajėgumus ir trikdyti jau regione esančių pajėgų veiksmus, taip galimo konflikto pirminėje fazėje suteikiant Rusijai pranašumą. Šią funkciją atlieka kitų pajėgų – ilgojo ir trumpojo nuotolio raketų sistemų, oro ir kranto gynybos, radioelektroninės kovos vienetai, kurių karas prieš Ukrainą beveik nepalietė. Dėl to A2 / AD funkciją Kaliningradas toliau atliks ir ją stiprins.

Iš Kaliningrado į Ukrainą išsiųstas Rusijos ginkluotųjų pajėgų Baltijos laivyno 11-asis armijos korpusas smarkiai nukentėjo per 2022 m. rugsėjį organizuotą Ukrainos kontrpuolimą Charkivo srityje. Įvairiais skaičiavimais, Rusijai atsitraukus, kai kurie 11-ojo korpuso kovos daliniai prarado iki 50 proc. savo personalo ir iki 30 proc.

ginkluotės bei karinės technikos pajėgumų. Siekiant atkurti nuostolius ieškoma savanorių ir mobilizuoti tinkamų rezervistų. Kaliningrado daliniuose suprastėjo personalo kokybė, nes dalį į frontą išsiųstų karių profesionalų pakeitė šauktiniai ir patirties neturintys mobilizuoti rezervistai.

Rusijos karinės galios sumažėjimo Baltijos jūros regione efektas bus laikinas. Rusija sieks kaip įmanoma greičiau atkurti ir stiprinti dabar dėl karo prieš Ukrainą sumažėjusius sausumos komponento pajėgumus. Ji išlaikys prioritetą stiprinti Kaliningrado karinę grupuotę kurdama naujus karinius vienetus, komplektuodama jų personalą ir modernizuodama srityje sutelktą karinę techniką. Kaliningrado karinės grupuotės atkūrimas ir stiprinimas labai priklausys nuo karo prieš Ukrainą eigos: kuo didesnių resursų reikės karui, tuo ilgiau užtruks Kaliningrado karinės grupuotės galios atkūrimas ir vystymas.

IRANO PARAMA RUSIJOS AGRESIJAI UKRAINOJE

- Rusijos agresijos Ukrainoje atžvilgiu Iranas oficialiai laikosi neutralios pozicijos. Jis ragina nutraukti karo veiksmus ir ieškoti politinio sprendimo. Tačiau šia retorika yra mėginama maskuoti Rusijai teikiamą diplomatinę ir karinę paramą.
- Svarbiausias Teherano paramos Rusijai elementas yra bepiločių orlaivių tiekimas. Rusijos ginkluotosioms pajėgoms jau yra perduota šimtai įvairių modelių Irano gamybos bepiločių orlaivių: daugiafunkčių (galinčių ir žvalgytis iš oro, ir atradus taikinį į jį smūgiuoti) ir vadinamųjų kamikadzių, kurie atakuoja nurodytus taikinius į juos įsireždami. Didžiąją dalį perduotos technikos sudaro bepiločiai orlaiviai kamikadzės „Shahed-136“. Šiuos pigius bepiločius orlaivius Rusija Ukrainoje naudoja dažniausiai. Jais atakuoja tiek karinius, tiek civilinius objektus, įskaitant energetikos infrastruktūrą. Jie skirti užpildyti pajėgumų nišą, atsiradusią dėl išsekusių tiksliosios ginkluotės („Iskander“, „Kalibr“ ir kitų raketų sistemų) atsargų.
- Diplomatinėje erdvėje Irano galimybės paremti Rusiją yra labai ribotos, bet stengiamasi kuo geriau išnaudoti ir jas. Per Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos balsavimus, susijusius su Rusija ir jos agresija Ukrainoje, Irano diplomatai balsuoja prieš, susilaiko arba nebalsuoja išvis – valia būna išreiškiama taip, kaip tuo konkrečiu atveju būna naudinga Maskvai. Be to, aukščiausi Teherano režimo pareigūnai savo kalbose ir pareiškimuose dėl konflikto kaltina NATO. Aljansą jie vadina agresoriumi ir provokatoriumi, o Rusiją vaizduoja kaip auką, kuri tik gina savo interesus. Taip yra prisidedama prie Kremliaus propagandinių naratyvų palaikymo ir sklaidos.
- Palaikydamas agresorių, Irano režimas siekia kelių tikslų. Pirma, stengiasi išvengti Rusijos pralaimėjimo Ukrainoje, kuris Rusiją susilpnintų. Teheranui yra labai svarbu, kad Maskva išliktų stipri, nes bendradarbiavimas su ja suteikia atsvarą prieš Vakarų šalis ir jų daromą įtaką Vidurio Rytų regione. Antra, santykiuose su Vakarais režimas dažnai remiasi nulinės sumos žaidimo logika, todėl Europoje vykstantis ginkluotas konfliktas suteikia unikalų galimybę pakenkti Vakarų interesams. Be to, suteiktą paramą ateityje Iranas gali panaudoti kaip svertą derybose dėl modernios karinės technikos įsigijimo iš Rusijos gamintojų.

BALTARUSIJA

- A. Lukašenka remia Rusiją leisdamas naudotis Baltarusijos teritorija, oro erdve ir infrastruktūra, teikdamas aprūpinimą, sutelkdamas Baltarusijos pajėgas prie Ukrainos sienos, bet vengia tiesiogiai dalyvauti karo veiksmuose Ukrainoje.
- Konflikto su Vakarais atveju Rusija nevaržomai naudotųsi Baltarusijos teritorija, oro erdve ir infrastruktūra bei sulauktų karinės Minsko paramos.
- Pagrindinis A. Lukašenkos tikslas – išlikti valdžioje, todėl režimas vengs Baltarusijos visuomenėje nepopuliarų sprendimų, tačiau išlaikys gyventojų kontrolę ir represijas.

A. LUKAŠENKA DALYVAUJA RUSIJOS KARE PRIEŠ UKRAINĄ, TAČIAU AGRESORIUMI SAVĖS NELAIKO

A. Lukašenka dar 2021 m. antroje pusėje pradėjo aktyviai remti Rusijos viešąją komunikaciją dėl Ukrainos: akcentavo tariamai agresyvias Ukrainos intencijas ir kaltino ją dėl situacijos eskalavimo, tvirtino, kad Ukraina esą prarado savarankiškumą ir yra JAV įrankis veikti prieš Rusiją. Ši komunikacija paaštrėjo 2021 m. rugsėjį vykstant bendriems Rusijos ir Baltarusijos mokymams „Zapad 2021“. Tuomet A. Lukašenka pirmą kartą įvardijo Ukrainą kaip karinę grėsmę Baltarusijai.

Argumentuodamas situacijos Baltarusijos–Ukrainos pasienyje blogėjimu, A. Lukašenka 2021 m. rudenį paskelbė apie sprendimą sustiprinti sienos perimetrą ginkluotųjų pajėgų padaliniais ir 2022 m. pradžioje kartu su Rusija surengti mokymus „Sąjungos ryžtas“ Baltarusijos teritorijoje. Su Sąjunginės valstybės reagavimo pajėgų patikrinimo priedanga 2022 m. sausį–vasarį Rusija perdislokavo į Baltarusiją beprecedenčio masto sausumos ir oro pajėgas, o vasario 24 d. pradėjo puolimą Kyjivo kryptimi.

Visapusiška A. Lukašenkos parama sudarė sąlygas Rusijos puolimui Ukrainos šiaurėje. Baltarusijoje dislokuoti raketų kompleksai „Iskander“ leido daug raketų į Ukrainos teritoriją. Baltarusijos teritorijoje dislokuoti ir iš Rusijos atskridę bombonešiai ir atakos orlaiviai rengė antskrydžius į Ukrainą. Baltarusijos kariniai ir civiliai aerodromai taip pat naudoti logistikai ir medicinos paramai. Užsitęsus karui ir Rusijai vis labiau stingant ginkluotės, Baltarusija teikia Rusijai paramą perduodama kovos techniką, ginkluotę ir amuniciją.

A. Lukašenka kaltina Ukrainą, kad ji neva rengiasi pulti Baltarusiją. Vis dėlto A. Lukašenka atmeta įsitraukimo į karinius veiksmus Ukrainos teritorijoje galimybę. Jis pripažįsta, kad Baltarusija dalyvauja Rusijos vadinamojoje „specialiojoje operacijoje“, bet pabrėžia Baltarusijos atliekamą vaidmenį – Baltarusija neva saugo Rusijos užnugarį. Nepaisant menamos grėsmės iš Vakarų, nuo 2022 m. vasario Baltarusijos pajėgos yra dislokuotos pasienyje su Ukraina.

Rusija laisvai naudojasi Baltarusijos karine, civiline infrastruktūra ir kita parama. 2022 m. spalį A. Lukašenka paskelbė, kad dėl padidėjusių grėsmių Sąjunginei valstybei iš Vakarų ir Ukrainos jis su V. Putinu nusprendė aktyvuoti bendrą Rusijos ir Baltarusijos regioninę karinę grupuotę. Prisdengiant šiuo pranešimu į Baltarusiją dar kartą perdislokuotas didelis Rusijos pajėgų kontingentas. Taip pat Rusija planuoja paruošti Baltarusijos GP orlaivius nešti branduolinius užtaisus.

Rusijos prezidentas V. Putinas pernai gruodį lankėsi Minske, demonstruodamas artimiausią išlikusią partnerystę su A. Lukašenka
AP / Scanpix nuotrauka

Galimybė Rusijai bet kada perdislokuoti reikiamo dydžio pajėgas į Baltarusijos teritoriją neigiamai veikia Lietuvos ir kitų NATO narių saugumą. Konflikto su Vakarais atveju Rusija nevaržomai naudotųsi Baltarusijos teritorija, oro erdve ir infrastruktūra. Be to, A. Lukašenka Rusijai suteiktų ir reikalingą karinę paramą.

RUSIJOS PAJĖGOS BALTARUSIJOJE IR JŲ VEIKSMAI PRIEŠ UKRAINĄ

Rusijos ginkluotųjų pajėgų vienetai:

A. LUKAŠENKOS REŽIMO SITUACIJA PRIKLAUSO NUO KREMLIAUS SĖKMĖS KARE PRIEŠ UKRAINĄ

A. Lukašenka tikisi, kad Maskvos teikiama finansinė parama padės sušvelninti Baltarusijai taikomų tarptautinių sankcijų padarinius ir išlaikyti valstybės finansų stabilumą. 2022 m. Kremlius leido Baltarusijai atidėti įsiskolinimų Rusijai mokėjimus, šalis susitarė dėl naujų paskolų įvairiems importo keitimo projektams Baltarusijoje finansuoti, pasirašė susitarimą dėl transporto koridorių baltarusiškomis prekėms eksportuoti. Minskas bando intensyvinti ekonominius santykius ir su Kinija, tačiau kol kas didesnių rezultatų nepasiekta.

Kremlius yra suinteresuotas palaipsniui stiprinti Baltarusijos susaistymą. Tai daroma vystant Sąjunginę valstybę – įgyvendinant 2021 m. lapkritį pasirašytas 28 sąjungines programas, kuriose numatytos bendros netiesioginių mokesčių rinkimo taisyklės, įvairių su finansais susijusių reguliavimų suvienodinimas. Tikėtina, kad 2023 m. prasidės derybos su Rusija dėl Sąjunginės valstybės plėtojimo 2024–2026 metais. Labai tikėtina, kad, kaip ir anksčiau, Kremlius kels Baltarusijai politinės integracijos reikalavimus – steigti bendras viršnacionalines institucijas ar kurti bendrą valiutą. Neatmestina, jog tai bus naudojama labiau Kremliaus derybinei pozicijai sustiprinti, o ne siekiant iš tikrųjų sukurti tokias institucijas.

Maskvai patiriant nesėkmes Ukrainoje ar augant ekonominiams nuostoliams dėl Vakarų sankcijų, labai tikėtina, mažės Kremliaus finansinės galimybės remti A. Lukašenkos režimą. Todėl tikėtina, jog Kremlius artimoje perspektyvoje nevers A. Lukašenkos sutikti su jam nepriimtinais bendradarbiavimo sąlygomis, pavyzdžiui, politine šalių integracija. Tokie reikalavimai didintų A. Lukašenkos nepasitikėjimą Kremliumi, o kariaujant prieš Ukrainą V. Putinui tai nenaudinga.

RUOŠIANTIS BENDRAI RINKIMŲ DIENAI SVARBIAUSIAS REŽIMO UŽDAVINYS ARTIMIAUSIOJE PERSPEKTYVOJE – NELEISTI KILTI PROTESTAMS ŠALYJE

Baltarusijos režimas sėkmingai išlaiko valdžią. Prie to stipriai prisideda šalies saugumo tarnybos ir teisėsaugos institucijos, vykdančios griežtą gyventojų kontrolę. Jos ir kitos svarbiausios režimo institucijos – ministerijos, teismai, savivalda – yra lojalios A. Lukašenkai.

Baltarusijoje baigiama butaforinė konstitucinės santvarkos reforma, kuria siekiama įtvirtinti A. Lukašenkos valdymą. 2023 m. pradžioje priėmus reglamentuojantį įstatymą galutinai įteisinta nauja aukščiausia įstatymų leidžiamosios valdžios institucija – Visos Baltarusijos nacionalinis susirinkimas (VBNS). Iki šiol neturėjęs konstitucinio statuso, VBNS bus renkamas penkeriems metams, jį sudarys 1 200 delegatų. VBNS tvirtins strateginius šalies užsienio politikos, saugumo ir ekonomikos dokumentus, svarstys rinkimų teisėtumo klausimą, skirs Konstitucinio ir Aukščiausiojo teismo teisėjus bei Centrinės rinkimų komisijos narius. VBNS statuso pakeitimas suteikia galimybių A. Lukašenkai. Jei nuspręs pasitraukti iš prezidento posto, tapęs VBNS pirmininku jis galės išlaikyti valdžią ir įtaką šalyje.

Žvalgybos vertinimu, labai tikėtina, kad 2023 m. didžiausią dėmesį Baltarusijos režimas skirs pasiruošti artėjantiems rinkimams. Bendrą rinkimų dieną – 2024 m. vasario 25 d. – Baltarusijoje vyks vietos valdžios ir parlamento rinkimai, taip pat bus renkami naujai kuriamo VBNS nariai. Tikėtina, kad ruošiantis rinkimams šalyje tęsis gyventojų bauginimas ir represijos siekiant juos atgrasyti nuo dalyvavimo protestuose. Be to, režimui svarbu išlaikyti stabilią ekonominę situaciją Baltarusijoje bei nevykdyti kitų gyventojų nepasitenkinimą galinčių kelti veiksmy, vienas tokių – tiesioginis įsitraukimas į karą prieš Ukrainą.

2022 m. Nobelio taikos premija skirta ilgamečiui Baltarusijos žmogaus teisių aktyvistui, „Viasna“ vadovui Alesiuvi Bellackiuvi, kalinamam Baltarusijoje. Jam gresia iki 12 m. laisvės atėmimo bausmė.
Forum / Scanpix nuotrauka

KINIJA

- Xi Jinpingas įtvirtino savo valdžią Kinijoje, tačiau ryškėjančios šalies ekonominės ir socialinės problemos kels iššūkių šalies vadovybei, kuriuos valdžia bandys spręsti ir stiprindama saugumo aparatą.
- Vienas svarbiausių Pekino užsienio politikos ir karinės strategijos tikslų – prisijungti Taivaną. Kitų valstybių veiksmus, trukdančius tai pasiekti ar ribojančius Kinijos globalią ir regioninę ekspansiją, Pekinas traktuos kaip „raudonųjų linijų“ peržengimą.
- Deklaruojami Kinijos santykiai su Rusija – „draugystė be ribų“ – yra paremti pragmatine partneryste. Šalių bendradarbiavimas artimoje ir vidutinėje perspektyvoje intensyvės, o tarpvalstybiniai santykiai taps vis labiau nelygiaverčiai.

RUSIJOS KARAS PRIEŠ UKRAINĄ NEKEIČIA PEKINO SIEKIŲ GILINTI STRATEGINĮ BENDRADARBIAVIMĄ SU MASKVA

Kiniją ir Rusiją vienija artimi interesai ir panašus grėsmių suvokimas. Šalys atvirai deklaruoja nepasitenkinimą savo statusu tarptautinėje sistemoje, pasisako prieš Vakarų bloką, panašią į NATO, kūrimąsi ir plėtrą, JAV lyderystę, skelbia savitą požiūrį į demokratiją ir žmogaus teises, siekį kovoti prieš „spalvotąsias revoliucijas“, mažinti išorės veikėjų kišimąsi jų įtakos zonose. Šalys pabrėžia, kad jų bendradarbiavimas pasiekė naują kokybinį lygmenį, jo neriboja jautrios sritys ar besikeičianti tarptautinė aplinka.

Rusijos invazija į Ukrainą tapo iššūkiu Pekinui – šaliai tenka balansuoti tarp „nesikišimo politikos“ tradicijos, partnerystės su Rusija ir savo ekonominių interesų bei įvaizdžio Vakaruose. Pekinas akivaizdžiai remia Rusiją informacinėje ir diplomatinėje srityse – palaiko Maskvos naratyvą, kad karą Ukrainoje išprovokavo NATO plėtra ir Rusijos saugumo interesų Europoje ignoravimas, pasisako prieš karinę paramą Ukrainai, sankcijas Rusijai, tarptautinėse organizacijose susilaiko ar balsuoja prieš Rusijos agresiją smerkiančias rezoliucijas. Kinija padeda mažinti Rusijai taikomų sankcijų poveikį – didina energetinių žaliavų importą iš Rusijos, Kinijos bankai integruoja Rusijos finansines institucijas į Kinijos plėtojamą tarpbankinių atsiskaitymų sistemą. Dėl reputacijos ir sankcijų rizikos didžiosios Kinijos kompanijos neprisideda prie Rusijai taikomų sankcijų apėjimo schemų, tačiau smulkaus ir vidutinio dydžio Kinijos įmonės veikia kaip tarpininkės Rusijai įsigyjant sankcijų ribojamas ir dvejopos paskirties prekes ar technologijas.

Dvišalis Rusijos ir Kinijos prezidentų susitikimas Pekine,
kuriuo siekiama plėtoti strateginę partnerystę
ZUMA Press / Scanpix nuotrauka

Žvalgybos vertinimu, labai tikėtina, jog aukščiausia Kinijos valdžios grandis buvo informuota, kad Rusija imsis veiksmų prieš Ukrainą, tačiau tuo metu negalėjo įvertinti karinio konflikto masto ir eigos. Labai tikėtina, kad Kinija ir toliau remis Rusiją. Pekino vertinimu, ši parama kol kas nekelia didelės žalos ir suteikia strateginių galimybių – palankiomis sąlygomis įsigyti energijos išteklių, plėsti savo kompanijų veiklą Rusijoje, didinti įtaką Rusijos sau prisiskiriamose įtakos zonose (Centrinė Azija, Arktis), išnaudoti Rusiją kaip ideologinę partnerę, kuriant atsvarą Vakarų dominavimui.

Labai tikėtina, kad Kinija nėra suinteresuota Rusijos pralaimėjimu kare prieš Ukrainą, ypač tokiu, kuris lemtų režimo pokyčius Kremliuje, nes Pekinas siekia išvengti strateginio neapibrėžtumo. Artimoje ir vidutinėje perspektyvoje intensyvės Kinijos ir Rusijos bendradarbiavimas saugumo, gynybos, diplomatijos, ekonomikos, energetikos, technologijų, žvalgybos srityse, tačiau ilgalaikėje perspektyvoje šie santykiai taps vis labiau nelygiaverčiai. Kinija ir Rusija siekia išlaikyti strateginę autonomiją, todėl mažai tikėtina, kad vidutinėje perspektyvoje šalys sieks kurti kolektyvinės gynybos aljansą.

ĮGYVENDINDAMA AGRESYVIĄ POLITIKĄ TAIVANO ATŽVILGIU, KINIJA SIEKIA KEISTI ESAMĄ SANTYKIŲ STATUS QUO

Xi Jinpingo vizijoje Taivano prisijungimas yra pateikiamas kaip kertinis elementas Kinijai siekiant „didžiojo kinų tautos atgimimo“. Xi Jinpingas pristato tai kaip istorinę neišvengiamybę, bando pateisinti savo planus istorinėmis interpretacijomis, ideologine priešprieša, tariamomis grėsmėmis nacionaliniam saugumui, kursto šalies gyventojų nacionalizmą bei spartina kariuomenės modernizaciją.

NAUJOMIS INICIATYVOMIS KINIJA SIEKIA FORMUOTI GLOBALAUS SAUGUMO DARBOTVARKĘ BEI KURTI ATSVARĄ VAKARŲ ALJANSAMS

Kinijos prezidentas Xi Jinpingas pristatė „Globalaus saugumo iniciatyvą“ (GSI), kuria siekiama kurti alternatyvą dabartinei globaliai saugumo architektūrai. GSI sudaro šeši principai, atspindintys tradicinį Kinijos požiūrį į saugumą, Xi Jinpingo išvystytą visapusiško saugumo koncepciją bei iš Rusijos perimtą „saugumo nedalumo“ idėją, kurią V. Putinas sistemaiškai išnaudoja NATO kritikai.

Siekti bendros, visapusiškos, kolektyvinės ir tvarios saugumo vizijos

Gerbti visų šalių suverenitetą ir teritorinį vientisumą

Laikytis JT Chartijos tikslų ir principų

Taikiai spręsti nesutarimus ir ginčus tarp šalių per dialogą ir konsultacijas

Išlaikyti saugumą tiek tradicinėse, tiek netradicinėse srityse

Laikytis saugumo nedalumo principo

GSI žymi naują Kinijos (geo)strategijos įgyvendinimo etapą. Remdamasi GSI, „Juostos ir kelio strategija“, turinčia užtikrinti ekonominę ekspansiją, ir „Globalios plėtros iniciatyva“, kurios įgyvendinimas stiprintų Pekino dominavimą tarptautinėse organizacijose, Kinija siekia tapti lydere formuojant globalaus saugumo darbotvarkę.

Kinija išnaudoja tarptautinius formatus, siekdama pelnyti valstybių palaikymą GSI. Savo viziją Kinija pristatė BRICS susitikime bei Šanchajaus bendradarbiavimo organizacijai priklausančių valstybių suvažiavime. Kinija taip pat siekia perkelti GSI nuostatas į tarptautinius susitarimus. Pavyzdžiui, GSI nuostatos buvo perkeltos į „Kinijos–Afrikos bendradarbiavimo vizijos 2035“ strateginį dokumentą, dvišalės saugumo sutarties su Saliomono salomis tekstą bei bendrą Kinijos ir Baltarusijos pareiškimą. Palankiausiai GSI vertina besivystančios ir (ar) autoritarinės valstybės, kurias su Kinija sieja glaudūs ekonominiai ryšiai ir nesutarimai su Vakarais, pavyzdžiui, Rusija, Baltarusija, Iranas, dauguma Afrikos, Lotynų Amerikos valstybių.

Kinija nėra apibrėžusi konkrečių bendradarbiavimo pagal GSI sričių. Labai tikėtina, kad artimoje ir vidutinėje perspektyvoje remdamasi šia iniciatyva Kinija sieks plėsti bendradarbiavimą karinėje ir žvalgybos srityse, taip pat kovoje prieš terorizmą ir „spalvotąsias revoliucijas“. Gilesnis Rusijos ir Baltarusijos įsitraukimas į šias sritis, labai tikėtina, neigiamai veiks Lietuvos nacionalinio saugumo interesus, nes sudarys sąlygas šiems režimams stiprinti saugumo aparatą, skirti didesnius resursus visuomenės kontrolės užtikrinimui. Labai tikėtina, kad prisijungimo prie GSI procedūra nebus formalizuota, iniciatyvai bus pritariama bendrais pareiškimais ar kitais susitarimais.

Taivano blokadą imituojančios karinės pratybos transliuojamos Kinijos gyventojams, siekiant parodyti, kad režimas pajėgus užtikrinti salos kontrolę
Reuters/Scanpix nuotrauka

Kinijos vertinimu, politiniai procesai Taivane ir regione jai yra nepalankūs ir riboja susivienijimo perspektyvas. Didžioji dalis Taivano gyventojų pasisako už *status quo* santykių su Kinija išlaikymą, o nuo 2018 m. saloje sparčiai daugėja gyventojų, remiančių

Taivano nepriklausomybės idėją (2022 m. jų buvo 25,2 proc.). Kinija pasisako prieš JAV iniciatyvas QUAD ir AUKUS. Pekinas vertina, kad taip JAV bando telkti sąjungininkus ir riboti Kinijos ekspansiją. Kinija yra itin priešiška nusistačiusi prieš Japonijos gynybinių pajėgumų stiprinimą, jos vertinimu, konflikto su Taivanu atveju jie galėtų būti panaudoti prieš Kiniją. Neigiamai vertinami ir Taivano bandymai plėtoti ryšius su demokratinėmis valstybėmis, nes jie konflikto atveju būtų išnaudojami tarptautinei diplomatijai bei paramai telkti.

Kinija atvirai demonstruoja, jog santykiuose su Taivanu yra pasirengusi peržengti „raudonąsias linijas“. 2022 m. vasarą, reaguodama į JAV Atstovų Rūmų pirmininkės vizitą Taivane, Kinija suorganizavo beprecedentes karines pratybas, imitavo visišką Taivano blokadą. Pratybų metu Kinijos karinis laivynas ir oro pajėgos ne kartą pažeidė žemyninės Kinijos ir Taivano teritoriją skiriančią vidurio liniją, pirmą kartą istorijoje raketa buvo paleista virš pagrindinės Taivano salos ir nusileido Japonijos išskirtinei ekonominei zonai priklausančiuose vandenyse. Po karinių pratybų Xi Jinpingas akcentavo, jog Kinija neatmeta karinių priemonių panaudojimo prieš Taivaną, bei inicijavo Kinijos komunistų partijos (KKP) konstitucijos pataisas, kurios nurodo, kad Taivano atžvilgiu Kinija aktyviai sieks įgyvendinti principą „viena valstybė – dvi sistemos“. Taivano visuomenė šį principą vertina itin skeptiškai, nes 2020 m. įvykiai Honkonge atskleidė, jog pati Kinija jo negerbia ir išnaudoja, siekdama apriboti kitų subjektų autonomiją.

Trečiosios Xi Jinpingo kadencijos laikotarpiu Kinijos agresyvumas Taivano atžvilgiu augs, tačiau karinės invazijos scenarijus išlieka mažai tikėtinas. Kinija organizuos karines pratybas aplink Taivaną, kuriomis bus siekiama įbauginti Taivano visuomenę, atgrasyti salos partnerius nuo bendradarbiavimo su Taipėjumi bei patikrinti tarptautinės bendruomenės reakciją. Neatmestina, kad Kinija vykdys karines provokacijas prieš mažesnes Taivano salas arba trikdydys Taivano apsirūpinimą žaliavomis bei logistiką tarptautiniais prekybos maršrutais. Vidutinėje perspektyvoje Kinija sieks mažinti ekonominę ir technologinę priklausomybę nuo Vakarų, nes karinės invazijos į Taivaną atveju tai taptų kritiniu Kinijos pažeidimu dėl galimų sankcijų.

XI JINPINGUI SUTELKUS GALIĄ KINIJOS KOMUNISTŲ PARTIJOJE, AUGA KLAIĐŲ PRIIMANT STRATEGINIUS SPRENDIMUS RIZIKA

Kinijos lyderis Xi Jinpingas pradeda beprecedentę trečiąją valdymo kadenciją ne tik įtvirtinęs savo statusą KKP, užsitikrinęs galimybę valdyti šalį neribotą laiką, bet ir eliminavęs politinius oponentus iš įtakingiausių pozicijų partijos hierarchijoje.

20-ajame KKP kongrese į aukščiausias partijos pozicijas išrinkti Xi Jinpingo lojalistai, kurie šaliai vadovaus artimiausius penkerius metus

EPA / Scanpix nuotrauka

Skirdamas asmenis į aukščiausias pozicijas partijoje Xi Jinpingas atmeta ankstesnių KKP lyderių įtvirtintas nerašytas taisykles dėl atsakomybės pasidalinimo priimant sprendimus, amžiaus cenzo, kompetencijos ir patirties. Svarbiausiu atrankos kriterijumi Xi Jinpingas laiko asmeninius ryšius ir kandidato politinį lojalumą įgyvendinti jo politines iniciatyvas. Pavyzdžiui, savo valdymo kadencijos laikotarpiui antru pagal rangą asmeniu KKP Xi Jinpingas pasirinko partijos sekretorių Šanchajuje Li Qiangą, kuris įrodė savo ištikimybę lyderiui, įgyvendindamas „nulinės tolerancijos“ COVID-19 politiką mieste. Į kertines pozicijas partijoje Xi Jinpingas paskyrė tuo metu šalies užsienio reikalų ministro pareigas ėjusį Wang Yi, kuris, vadovaudamasis jo gairėmis, mobilizavo šalies diplomatinį korpusą, įgyvendinant „vilkų diplomatiją“, bei savo bendražygį Li Xi, kuris padėjo jam įgyvendinti „antikorupcines kampanijas“ prieš politinius oponentus ankstesnėje kadencijoje. Šiuo metu aukščiausiose KKP valdymo grandyse – Politiniame biure ir Politinio biuro Nuolatiniaame komitete – visiškai dominuoja Xi Jinpingui artimi asmenys, iš šių pozicijų išstūmę kitų KKP klanų atstovus.

Atsižvelgiant į beprecedentę Xi Jinpingo politinę galią bei tendenciją į svarbiausius postus partijoje skirti asmenis, kurie nuolankiai įgyvendina jo politines iniciatyvas, didėja tikimybė, kad priimant strateginius politinius sprendimus bus daroma klaidų. Tikėtina, kad bijodami būti apkaltinti nelojalumu dalis Xi Jinpingo aplinkos žmonių ne tik nekritikuos lyderio iniciatyvų, bet ir vengs teikti objektyvius duomenis, pavyzdžiui, dėl priimamų sprendimų žalos šalies ekonomikai ir visuomenei arba Kinijos realaus pasirengimo karinei invazijai į Taivaną.

VIDINĖS ĮTAMPOS KINIJOJE SKATINA REŽIMĄ IEŠKOTI PRIEŠŲ IŠORĖJE, TAIP PRIEŠ VISUOMENĘ PATEISINANT REPRESIJŲ PANAUDOJIMĄ

Kinija susiduria su ilgalaikiais struktūriniais ekonomikos iššūkiais, šaliai nepavyksta pasiekti užsibrėžtų ekonomikos augimo tikslų, smunka gamyba, vidaus vartojimas, eksportas, auga nedarbas. Kinijos nekilnojamojo turto rinkoje, sukuriančioje maždaug trečdalį šalies BVP, ryškėja krizės požymiai. Dėl valstybės reguliavimo Kinijos

nekilnojamojo turto vystytojai vėluoja įgyvendinti prisiimtus įsipareigojimus, o su banko paskolomis neužbaigtus objektus įsigiję gyventojai atsisako mokėti palūkanas, kol statybų bendrovės neužbaigs darbų. Ši situacija neigiamai veikia Kinijos finansų sektorių, nes dalis bankų susiduria su likvidumo problemomis.

Protestuojantys studentai Kinijoje, reiškiantys nepasitenkinimą režimo politika ir cenzūra
EPA / Scanpix nuotrauka

Dėl prastėjančios ekonominės situacijos ir kitų prieštaringai vertinamų politinių sprendimų Kinijoje kyla socialiniai neramumai. 2022 m. Kinijoje kilo gyventojų protestai dėl itin griežtų COVID-19 ribojimų, žmogaus teisių pažeidimų, režimo cenzūros, bankų, statybų bendrovių įsipareigojimų nevykdymo. Tokie protestai nėra įprastas reiškinys Kinijos visuomenėje, kurios politines ir pilietines teises griežtai riboja KKP režimas ir jo ideologija.

Siekdamas užkardyti socialinius neramumus šalyje Xi Jinpingas skiria didelį dėmesį Kinijos saugumo aparato priežiūrai ir plėtrai. 2022 m. po Kinijos viešojo saugumo ministeriją (atsakinga už kontržvalgybą, policijos veiklą, sienos apsaugą) sukrėtusių korupcijos skandalų naujuoju ministru Xi Jinpingas paskyrė sau itin artimą asmenį Wang Xiahongą. Po 20-ojo KKP kongreso civilinės žvalgybos (Kinijos saugumo ministerijos) ir Jungtinio fronto darbo departamento, atsakingo už politinės įtakos plėtrą užsienyje, vadovai buvo paskirti į politinį biurą, o nacionalinio saugumo klausimus koordinuojančios komisijos narys Ding Xuexiangas išrinktas į politinio biuro nuolatinį komitetą. Tai rodo, kad Xi Jinpingas ne tik suinteresuotas užkardyti grėsmes, kylančias valstybės viduje, bet ir plečia žvalgybos ir už įtakos operacijų vykdymą atsakingų institucijų mandatą suteikdamas jų vadovams svarbius politinius postus.

Labai tikėtina, kad artimoje ir vidutinėje perspektyvoje dėl lėtėjančios ekonomikos ir prieštaringų režimo sprendimų Kinijoje augs socialinė įtampa, jos apraiškas bus siekiama užkardyti pasitelkiant Kinijos saugumo aparatą. Xi Jinpingas vis dažniau pabrėžia augančias grėsmes nacionaliniam saugumui dėl esą išorės jėgų veikimo, „spalvotųjų revoliucijų“, diversijų, ardomosios veiklos, separatizmo skatinimo. Tikėtina, kad šias priežastis Kinijos lyderis vis dažniau išnaudos, siekdamas pateisinti saugumo aparato panaudojimą prieš savo piliečius. Labai tikėtina, kad Kinijoje kylantys ribotos apimties protestai neturės didesnės įtakos režimo stabilumui ir bus numalšinti Kinijos saugumo tarnybų.

PRIEŠIŠKA ŽVALGYBOS IR SAUGUMO TARNYBŲ VEIKLA

- Rusijos žvalgybos tarnybų žmogiškosios žvalgybos aktyvumas Europoje sumažėjo, jos didžiausią dėmesį ir resursus skiria žvalgybai Ukrainoje ir prieš Ukrainą.
- Rusijos žvalgybos tarnybos aktyviai veikia Rusijos–Lietuvos pasienyje, todėl kyla grėsmių pasienyje besilankantiems Lietuvos piliečiams. Rusijos žvalgybos tarnybos nuolat domisi su Rusija besiribojančių užsienio šalių kariniais ir civiliniais strateginės paskirties objektais.
- Nuo persekiojimo bėgantys ar režimui nepritariantys Baltarusijos piliečiai, demokratinės opozicijos atstovai yra prioritetas Baltarusijos žvalgybos tarnybų taikinyms.
- Rusijos režimas savo kontroliuojamas privačias karines ir saugumo kompanijas tiesiogiai išnaudoja kaip papildomus karinius pajėgumus, jos yra kuruojamos Rusijos žvalgybos ir gali vykdyti užduotis tiek karinių konfliktų, tiek taikos metu.

RUSIJOS ŽVALGYBOS TARNYBOS IEŠKO NAUJŲ BŪDŲ VYKDYTI ŽVALGYBĄ EUROPOJE, BET DIDŽIAUSIAS DĖMESYS – KARUI PRIEŠ UKRAINĄ

Rusijos žvalgybos tarnybų žmogiškosios žvalgybos aktyvumas Europoje yra sumažėjęs. Reaguodamos į Rusijos agresiją Ukrainoje Europos valstybės išsiuntė daugiau nei 400 su diplomatine priedanga dirbusių Rusijos žvalgybos pareigūnų. Šis bendras Europos šalių sprendimas neigiamai paveikė Rusijos žvalgybos pajėgumus diplomatinėse misijose. Labai tikėtina, jog pasikeitusios sąlygos vers tarnybas naudoti kitus informacijos rinkimo metodus ir ieškoti naujų žvalgybinių galimybių. Tikėtina, kad jos intensyviau rinks informaciją kibernetinėmis priemonėmis, aktyviau naudos pareigūnus su netradicine (nediplomatine) priedanga, žvalgybos pareigūnus su padirbtomis tapatybėmis (vadinamuosius „nelegalus“), taip pat išnaudos žvalgybą iš Rusijos teritorijos. Labai tikėtina, jog tuo pat metu Rusija bando atkurti žvalgybines pozicijas diplomatinėse atstovybėse ir į jas deleguoja naujus pareigūnus.

Rusijos galimybės vykdyti žmogiškųjų šaltinių žvalgybą prieš Lietuvą taip pat sumažėjo. 2022 m. iš Lietuvos buvo išsiųsti penki su diplomatine priedanga dirbę žvalgybos pareigūnai. Dėl Rusijai pritaikytų sankcijų, ribojančių jos piliečių keliones į Lietuvą, sumažėjo ir su Rusijos žvalgyba bendradarbiaujančių šios šalies piliečių galimybės lankytis Lietuvoje. Dėl to buvo apribotos tarnybų galimybės vykdyti žmogiškųjų šaltinių žvalgybą iš Rusijos teritorijos. Tikėtina, kad, Lietuvos–Rusijos valstybinę sieną kertant mažiau žmonių, Rusijos žvalgyba intensyviau verbus ir tuos asmenis, kurie neturi gerų žvalgybinių galimybių.

Rusijos federalinė saugumo tarnyba (FSB), atsakinga ir už Rusijos sienos apsaugą, jau pradėjo aktyviau veikti Rusijos–Lietuvos pasienyje. Lietuvos piliečiai,

2022 m. rugpjūtį FSB Pasienio tarnyba sulaukė Lietuvos pilietį, kuris pasiklydęs kirtu Lietuvos–Rusijos sieną. Jis buvo apklausiamas tris paras, apklausų metu buvo naudojamas psichologinis smurtas. Taip pat buvo patikrinti asmens išmanieji įrenginiai, klausinėjama apie piliečio kontaktus, ryšius su teisėsaugos, karinėmis ir žvalgybos instituci-

jomis, renkama jautri asmeninė informacija. FSB pareigūnai išmaniuosiuose įrenginiuose aptiko duomenų, kad pilietis rėmė Ukrainą, todėl grasinta jį perduoti „Donecko liaudies respublikai“, kurioje jis esą būtų teisiamas dėl terorizmo. Lietuvos pilietis buvo sulaukytas dvi savaites.

besilankantys pasienyje su Rusija ar kertantys Lietuvos–Rusijos sieną, rizikuoja tapti FSB provokacijų objektais. Keliaujantiems į Baltarusiją grėsmę kelia ir šios valstybės žvalgybos tarnybos.

Šiuo metu užsienio žvalgyboje FSB didžiausią dėmesį ir resursus skiria operacijoms prieš Ukrainą ir Ukrainoje. Tarnyba atlieka pagrindinį vaidmenį užtikrinant Rusijos okupuotų teritorijų kontrolę, okupacinių struktūrų steigimą ir Ukrainai lojalių gyventojų identifikavimą. Prieš Ukrainą ir Ukrainoje aktyviai veikia pareigūnai iš FSB 5-osios tarnybos Operatyvinės informacijos departamento (DOI) (renka žvalgybos informaciją ir vykdo įtakos operacijas), FSB Karinės kontržvalgybos departamento (užtikrina kontržvalgybinį režimą Rusijos ginkluotosiose pajėgose ir renka karinę informaciją), FSB Specialiosios paskirties centro (atlieka kovinės paramos funkcijas) ir kitų FSB padalinių.

Lietuvos piliečiai, vykstantys į Ukrainą ir teikiantys paramą ukrainiečių ginkluotosioms pajėgoms ar vietos gyventojams, gali nukentėti nuo Rusijos žvalgybos pareigūnų. Ypač didelė rizika kyla asmenims, kurie vyksta į netoli karo veiksmų zonos esančias teritorijas. Jei Lietuvos piliečiai būtų sulaikyti Rusijos ginkluotųjų pajėgų ar jas remiančių grupuočių, jie būtų perduoti žvalgybos pareigūnams. Toks atvejis buvo nustatytas 2022 m. pavasarį. Labai tikėtina, kad prieš sulaikytus Lietuvos piliečius tardymo metu būtų naudojamas tiek psichologinis, tiek fizinis smurtas, siekiant išsiaiškinti, ar asmuo neturi sąsajų su Ukrainos karinėmis ar žvalgybos institucijomis.

Rusijos ginkluotųjų pajėgų Generalinio štabo Vyriausioji valdyba (GRU) nuolat domisi su Rusija besiribojančių užsienio šalių kariniais ir civiliniais strateginės paskirties objektais. Informacija apie šiuos objektus leidžia Rusijai įvertinti jos oponentų karinius pajėgumus, identifikuoti pažeidžiamas vietas. Šias žinias Rusija naudoja ne tik planuodama destruktivią veiklą, galinčią sutrikdyti valstybės funkcijas ir demokratinius procesus, bet ir rengdama karines operacijas, pavyzdžiui, prieš Ukrainos kritinės reikšmės infrastruktūrą. Labai tikėtina, didžiąją dalį informacijos apie strateginius Ukrainos objektus surinko būtent GRU, nes ši institucija ir yra atsakinga už tokios informacijos rinkimą, apdorojimą ir patikrinimą taikos metu.

Net ir prasidėjus Rusijos agresijai prieš Ukrainą, Rusijos žvalgyba išlaikė susidomėjimą Lietuva ir toliau renka informaciją apie karinės ir civilinės infrastruktūros objektus. Tam naudojamos ir kibernetinės priemonės, leidžiančios prasiskverbti į valstybės institucijų sistemas, ir atviruosiuose šaltiniuose skelbiami duomenys.

BALTARUSIJOS ŽVALGYBOS TARNYBOS VERBUOJA Į LIETUVĄ BĖGANČIUS BALTARUSIJOS PILIEČIUS

Po 2020 m. Baltarusijos prezidento rinkimų į Lietuvą, siekdami išvengti arešto, įkalinimo ar kitokio teisinio persekiojimo, atvyko keliasdešimt tūkstančių Baltarusijos piliečių, keli šimtai iš jų Lietuvos sieną kirto neteisėtai. Didėjanti baltarusių bendruomenė Lietuvoje lemia ir didesnę Baltarusijos žvalgybos tarnybų aktyvumą.

Žvalgybos duomenimis, nuo persekiojimo bėgantys ar režimui nepritariantys Baltarusijos piliečiai, demokratinės opozicijos atstovai, jų patekimo į Lietuvą būdai ir tinklas yra prioritetas Baltarusijos žvalgybos tarnybų taikinys. Tarp teisėtai ir neteisėtai į Lietuvą atvykstančių Baltarusijos piliečių yra asmenų, kuriuos žvalgybos veiklai išnaudoja Baltarusijos žvalgybos ir teisėsaugos tarnybos – Baltarusijos valstybės saugumo komitetas (KGB), Baltarusijos ginkluotųjų pajėgų Generalinio štabo Vyriausioji žvalgybos valdyba (GRU) ir Baltarusijos vidaus reikalų ministerijos Vyriausioji kovos su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija valdyba (GUBOPiK).

KGB infiltruoja su tarnyba bendradarbiaujančius asmenis į nuo režimo bėgančių Baltarusijos piliečių gretas. Lietuvoje jie renka žvalgybos informaciją apie baltarusių diasporą ir demokratinę opoziciją, jos organizacijas, patekimo į šalį būdus, žvalgybos institucijas, patikros pasienyje procedūras, Baltarusijos piliečių patekimo į Lietuvą organizatorius. Grįžę į Baltarusiją tokie asmenys išnaudojami Baltarusijos režimo propagandos kampanijose, kurių tikslas yra diskredituoti Lietuvą, jos valstybės institucijas bei Baltarusijos demokratinę opoziciją.

Lietuvoje prieglobsčio pasiprašęs,
o vėliau į Baltarusiją grįžęs
A. Abramenka, „Belarus 1“ kanalas
(filmo *stop* kadras)

Andrejus Abramenka, buvęs Baltarusijos OMON pareigūnas, 2020 m. dalyvavo protestuose, dėl to jam buvo iškelta baudžiamoji byla. 2021 m. A. Abramenka neteisėtai kirto Baltarusijos–Lietuvos sieną bei pasiprašė prieglobsčio Lietuvoje. A. Abramenka po kelių mėnesių grįžo į Baltarusiją ir tapo vienu iš Lietuvą šmeižiančio propagandinio

Baltarusijos televizijos filmo herojų. Jame A. Abramenka skleidė melagingą informaciją apie patekimą į Lietuvą organizuojančius asmenis, maršrutus, patikros procedūras, Lietuvos valstybės institucijas. Labai tikėtina, kad A. Abramenka bendradarbiavo su KGB.

Nuo 2021 m. Baltarusijos režimas ir KGB vykdo iniciatyvą „Kelias namo“, kurios tikslas – mainais už režimą dominančią informaciją (šnipinėjimą) leisti baltarusių diasporos atstovams esą saugiai grįžti į Baltarusiją. Už šią suteiktą galimybę režimas verčia kai kuriuos Baltarusijos piliečius viešinti savo pabėgimo ir grįžimo istorijas šalies televizijos kanaluose. Baltarusijos opozicijos aktyvistai bei nevyriausybinių organizacijų atstovai į asmenines „Telegram“ paskyras gauna kvietimus grįžti į Baltarusiją. Didelė dalis baltarusių diasporos Lietuvoje atstovų yra sulaukę tokių siūlymų.

Žvalgybos vertinimu, labai tikėtina, kad artimoje perspektyvoje Baltarusijos žvalgybos tarnybos intensyviau išnaudos augančią baltarusių diasporą žvalgybos informacijai apie Lietuvos institucijas, Baltarusijos politinę opoziciją ir diasporą rinkti.

Tokią informaciją režimas naudos diskredituoti Lietuvą bei Baltarusijos demokratinę opoziciją, sieks paveikti baltarusių diasporos Lietuvoje nuotaikas. Neatmestina, kad Baltarusijos režimo propaganda, dezinformacija artimoje perspektyvoje didins kai kurių baltarusių diasporos Lietuvoje narių nusivylimą Baltarusijos opozicija. Baltarusijos žvalgybos tarnybos išnaudos tokius asmenis žvalgybos informacijai rinkti bei įtakos operacijoms baltarusių diasporoje Lietuvoje vykdyti.

AUTORITARINIAI REŽIMAI KEIČIA KARINĖS GALIOS PRIVATIZAVIMO MODELĮ

Privačių karinių ir saugumo kompanijų (PKSK) veikla konfliktų zonose yra pasaulinė praktika. Vakarų PKSK veikia vadovaudamosi tarptautiniais įsipareigojimais, tiesiogiai į konfliktą neįsitraukia ir daugiausia vykdo apsaugos ir karinių mokymų funkcijas. Rusijoje formaliai draudžiamų, tačiau vis plačiau kariniuose konfliktuose naudojamų šalies PKSK veikla, labiausiai atitinkanti samdinių sampratą, yra kuruojama Rusijos žvalgybos. Tokios PKSK, kitaip nei Vakaruose veikiančios privačios karinės bendrovės, dalyvauja tiesioginiuose kovos veiksmuose. Nors į Rusijos PKSK gretas jungiasi įvairių pažiūrų, įskaitant nacionalistinių, kovotojai, pagrindinė Rusijos samdinių motyvacija – pinigai.

Šiuo metu plačiausiai žinoma apie GRU kuruojamą PKSK „Wagner“, kuri aktyviai veikia Ukrainoje bei už Europos ribų. Iš viso Rusijos PKSK sektorių sudaro kelios dešimtys skirtingas funkcijas atliekančių PKSK. Jų veikla apima ne tik kovos funkcijų vykdymą – PKSK renka žvalgybos informaciją, vykdo informacines operacijas, teikia politines konsultacijas autoritariniams režimams.

Žvalgybos vertinimu, Rusijos PKSK būtų pajėgios vykdyti riboto masto operacijas prieš Lietuvą, daugiausia susijusias su nekinetine veikla, kaip taikinių žvalgyba, informacijos apie svarbiausius valstybės objektus rinkimas. Gebėjimas veikti priedangoje ir narių turima kovinė patirtis sudaro sąlygas diversinių veiksmų, sabotažo operacijoms, socialinių neramumų visuomenėje skatinimui.

Vakarų Europos valstybėse fiksuojami atvejai, kai Rusijos PKSK esami ir buvę nariai įsitraukia į kovinės saviginos mokymų, pirmosios pagalbos kursų ir panašių paslaugų teikimą. Šią veiklos sritį Rusijos žvalgyba naudoja kaip vieną iš platformų kandidatų paieškai ir verbavimui. Nors tokių atvejų Lietuvoje nefiksuota, neatmestina, kad ir mūsų šalyje tiek Rusijos žvalgybos tarnybos, tiek PKSK gali bandyti veikti panašiais metodais. Neatsakingas Lietuvos Respublikos piliečių įsitraukimas į tokių asmenų organizuojamą veiklą sudarytų sąlygas verbavimui.

Viena iš paramos Rusijai Ukrainoje formų yra Baltarusijoje rengiamos diversinės žvalgybinės grupės, skirtos vykdyti priešišką veiklą Ukrainoje. Šių grupių tikslas – rengti provokacijas Baltarusijos–Ukrainos pasienyje, prasiskverbti į Ukrainos teritoriją ir ten naikinti Vakarų tiekiamą ginkluotę, amuniciją ar humanitarinę pagalbą.

Kuriant tokias diversines grupes dalyvauja Baltarusijos PKSK „GardServis“, kuri yra siejama su Baltarusijos prezidento administracija, o jos funkcijos panašios į PKSK „Wagner“. Diversinės grupės yra formuojamos ne tik iš PKSK samdinių, bet ir iš Baltarusijos jėgos struktūrų personalo. Žvalgybos duomenimis, dalis diversinių grupių narių yra Baltarusijos prezidento apsaugos tarnybos darbuotojai. Tikėtina, kad tokių diversinių grupių veikloje dalyvaujančių asmenų patirtis palengvina jų rengimą, sudaro sąlygas greičiau tokias grupes suformuoti. Neatmestina, kad jos yra nukreiptos veikti ir prieš Europos valstybes, teikiančias karinę bei humanitarinę pagalbą Ukrainai. Žvalgybos vertinimu, išlieka rizika, kad artimoje perspektyvoje Lietuva gali būti pasirinkta panašių Baltarusijos diversinių žvalgybinių grupių taikiniu.

KIBERNETINIS SAUGUMAS

■ Karas prieš Ukrainą paskatino kriminaliniam pasauliui priskiriamų programišių norą įsitraukti į konfliktą. Veikdami Rusijos naudai, jie trikdė įprastus informacinius procesus, siekė kelti sąmyšį ir visuomenės nepasitenkinimą.

■ Kibernetinis šnipinėjimas išlieka pagrindine valstybinių pajėgumų veikla, tačiau daugėja ir destruktivių kibernetinių atakų. Labai tikėtina, kad ateityje priešiškų šalių keliamos kibernetinės grėsmės Lietuvai ir kitoms NATO bei ES šalims išaugs paaštrėjus geopolitinei situacijai.

■ „Ghostwriter“ grupuotės vykdomų informacinių-kibernetinių atakų mastas prieš Lietuvą sumažėjo, tai susiję su resursų nukreipimu į Ukrainą. Tikėtina, kad sumažėjimas bus laikinas, mėginimai rinkti piliečių duomenis rodo, jog ruošiamasi ateities atakoms prieš Lietuvą.

KARAS PRIEŠ UKRAINĄ NESUMAŽINO GRĖSMIŲ LIETUVOS KIBERNETINĖJE ERDVĖJE

Aktyviausiai prieš Lietuvą veikia programišių grupuotės, siejamos su Rusija ir Kinija. Jų prioritetine užduotimi išlieka ilgalaikis ir tęstinis informacijos, susijusios su Lietuvos užsienio ir vidaus politika, rinkimas. Grupuotės siekia prasiskverbti į valstybinių institucijų, organizacijų ir įmonių IT sistemas, surinkti tikslią informaciją ir perimti techninius duomenis apie sistemų būklę, architektūrą, pažeidžiamumus. Taip pat stengiamasi kurti mechanizmus, kad ilgam laikui būtų išsaugota prieiga prie sistemų. Mažai tikėtina, kad dėl įvykių Ukrainoje ne vienerius metus besitęsiančių kibernetinio šnipinėjimo operacijų prieš Lietuvą vidutinėje perspektyvoje sumažės.

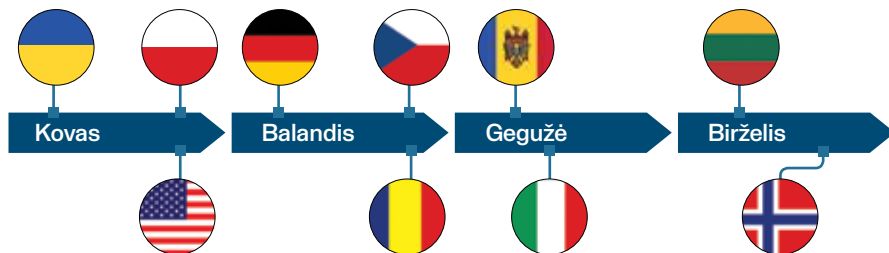
Rusijos žvalgybos kibernetinės grupuotės ne tik pačios naudoja dažnai kriminaliniam pasauliui priskiriamus įrankius, bet ir bendradarbiauja su valstybiniam sektoriui nepriklausančiais programišiais. Kriminaliniam pasauliui priskiriamų atakų mastas auga. Tikėtina, kad dalis šių atakų įvykdytos priešišku valstybių iniciatyva.

Toks bendradarbiavimas pagrįstas abipuse nauda – valstybiniam veikėjams suteikiama galimybė lengviau maskuoti savo įsitraukimą, o grupuotės gauna žinių, finansinę ir technologinę paramą bei apsaugą nuo baudžiamojo persekiojimo.

Karo prieš Ukrainą patirtis parodė, kad programišių bei kibernetinių aktyvistų grupuotės, tokios kaip „Killnet“, „The Xaknet Team“, „Noname“, yra pasiruošusios savanoriškai įsitraukti į konfliktą Rusijos pusėje. Pastaraisiais metais kriminalinių programišių grupuotės ir kibernetiniai aktyvistai intensyviai veikė Rusijos naudai – trikdė įprastus informacinius procesus, siekė kelti sąmyšį ir visuomenės nepasitenkinimą.

Minėtos grupuotės 2022 m. vykdė periodines prieigos trikdymo, arba DDoS (angl. *distributed denial of service*), atakas daugiausia prieš valstybinį ir privatų sektorių ne tik Ukrainoje, bet ir Baltijos valstybėse, Lenkijoje, JAV, Čekijoje ir kitose šalyse, remiančiose Ukrainą. Birželį–liepą vykdytos kampanijos prieš Lietuvą taikinių spektras platus – ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros objektai (YSIIO), valstybinės

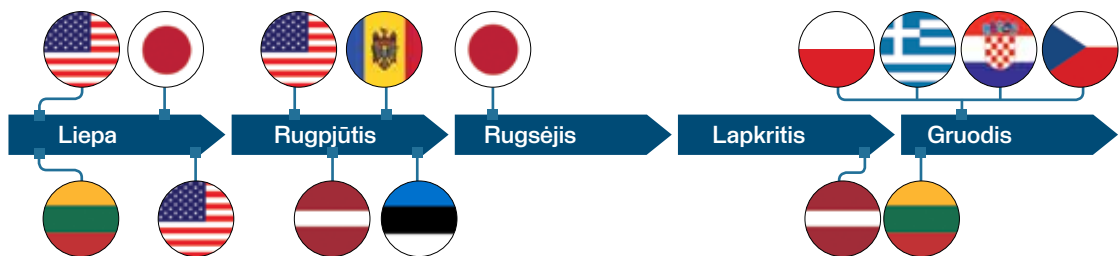
2022 M.
ATAKOS,
NUKREIPTOS
PRIEŠ
UKRAINĄ IR JĄ
REMIANČIAS
ŠALIS

institucijos ir logistikos įmonės, organizacijos. Nors tiesioginės ilgalaikės žalos šios atakos nepadarė, labai tikėtina, kad kibernetiniai aktyvistai ir toliau savo veiksmais rems Rusijos politiką prieš užsienio šalių paramą Ukrainai ar kitus Rusijai nepalankius sprendimus.

Nors kibernetinis šnipinėjimas išlieka pagrindinė fiksuojama valstybinių pajėgumų veikla, pastaraisiais metais išaugo ir destruktivių kibernetinių atakų skaičius. Vykdamas tokio tipo atakas siekiama ne tik trikdyti atakuojamų sistemų darbą bei gyvybiškai svarbius procesus, bet ir naikinti jose kaupiamus ir apdorojamus duomenis. Dažniausiai tokių atakų prioritetiniais taikiniais tampa valstybinių institucijų, YSIIO IT sistemos ir tinklai.

Nors didžioji dalis pastarųjų metų destruktivių atakų identifikuota Ukrainoje, jos vykdytos ir prieš NATO šalis. 2022 m. liepą su Iranu siejami programišiai, įgiję prieigą prie dalies Albanijos valstybinių institucijų duomenų, įterpė kenkėjišką programinę įrangą, galinčią negrįžtamai naikinti sistemos duomenis. Dėl šios atakos sutriko dalis šalies elektroninių paslaugų, institucijų tinklapių veikla. Labai tikėtina, kad ateityje priešišku

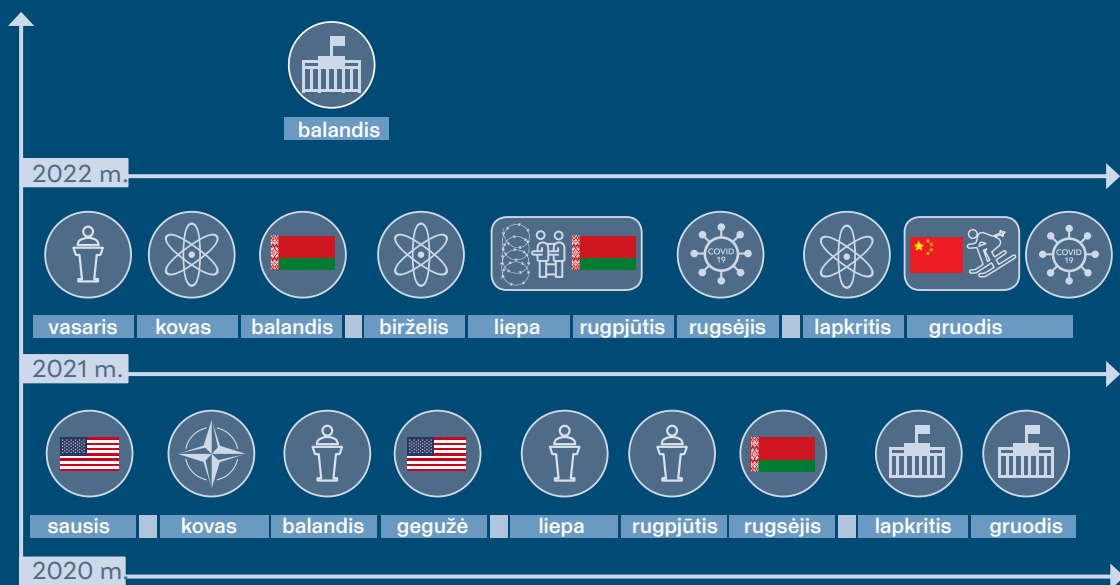

šalių keliama grėsmė Lietuvos ir kitų NATO bei ES narių valstybinių institucijų ir organizacijų informacinių sistemų veiklai ypač išsaugus paaštrėjus geopolitinei situacijai.

2022 m. stebėtas kibernetinių-informacinių operacijų grupuotės „Ghostwriter“ veiklos Lietuvos informacinėje erdvėje sumažėjimas. 2021 m. prieš Lietuvą įvykdyta mažiausiai 11 informacinių-kibernetinių atakų, o 2022 m. – tik viena. Jos metu, priešingai nei anksčiau, nebuvo platinama dezinformacija apie Lietuvos vidaus ir užsienio politiką, bet siekta įgyti prisijungimų prie asmenų socialinių tinklų ir elektroninio pašto paskyrų duomenų. Labai tikėtina, kad atakos organizatoriai siekia ne tik gauti paskyrose laikomą informaciją, bet ir panaudoti užvaldytas paskyras dezinformacijos sklaidai ateityje.

Tikėtina, informacinių-kibernetinių atakų Lietuvos informacinėje erdvėje sumažėjimas yra laikinas, susijęs su resursų nukreipimu į Ukrainą, kurioje pastaraisiais metais fiksuojama daugiau su „Ghostwriter“ siejamų atakų. Tikėtina, kad grupuotė ir artimoje perspektyvoje laikinai sutelks dėmesį į kenkėjišką veiklą prieš Ukrainą, tačiau mėginimai rinkti Lietuvos piliečių duomenis rodo, kad atakų vykdytojai planuoja grįžti prie veiklos prieš Lietuvą.

„GHOSTWRITER“ VEIKLA PRIEŠ LIETUVĄ 2020–2022 METAIS

DEZINFORMACINIŲ NARATYVŲ TAIKINIAI

Sjungtininkų pajėgos Lietuvoje

NATO, tarptautinės karinės pratybos

NATO ir Lietuvos vadovybė

Nelegalių migrantų krizė

Politiniai sprendimai Kinijos atžvilgiu

Politiniai sprendimai Baltarusijos atžvilgiu

COVID-19 pandemijos suvaldymo priemonės

Valstybinės institucijos

Energetikos infrastruktūra

INFORMACINIS SAUGUMAS

- Lietuvoje veikiantys Kremliaus propagandos kūrėjai toliau platiną Rusijai naudingus naratyvus Lietuvos informacinėje erdvėje. Vienas iš Rusijos platinamos propagandos taikinių – Lietuvoje esantys Ukrainos pabėgėliai.
- Prokremliški radikalai siekia trukdyti sovietų monumentų pašalinimui iš viešųjų erdvių, stengiasi įtraukti ir tarptautines organizacijas. Taip siekiama sukelti ažiotažą Lietuvoje ir atgarsį tarptautinėje bendruomenėje.
- Skleisdama informaciją apie esą niekinamus sovietų karių kapus ir šlovinamą nacizmą, Rusija kuria Lietuvos kaip priešojvaizdį.

LIETUVA IŠLIEKA KREMLIAUS PROPAGANDOS TAIKINIŲ

Po Rusijos invazijos į Ukrainą Lietuvoje imtasi griežčiau riboti Kremliaus propagandos sklaidą, todėl į šalies auditoriją orientuotų Rusijos propagandos sklaidos kompanijų portalų pasiekiamumas yra apribotas. Nepaisant to, šių portalų vadovybė nenutraukia ryšių su jiems turinį kūrusiais asmenimis Lietuvoje ir kitose valstybėse. Pastarieji tęsia veiklą – renka informaciją, kuria propagandos produktus, kurie dažniausiai naudojami Rusijos vidaus auditorijai skirtose propagandos kampanijose. Jomis siekiama išlaikyti Rusijos visuomenės Lietuvai priešiškas nuostatas.

Lietuvoje veikiančios prokremliški politiniai radikalai platina Kremliaus propagandą ir netikras naujienas karo prieš Ukrainą tema. Kadangi oficialių Kremliaus žiniasklaidos priemonių – didžiųjų Rusijos televizijos kanalų ir Lietuvos auditorijai skirtų naujienų portalų – pasiekiamumas Lietuvoje sumažėjo, šie asmenys lieka pagrindiniais prokremliškos propagandos skleidėjais šalies informacinėje erdvėje. Kai kurių prokremliškų politinių radikalų paskyros socialiniuose tinkluose turi dešimtis tūkstančių sekėjų.

Kremliaus informacinės politikos įgyvendintojai vykdo nuo Rusijos agresijos į Europą bėgančių ukrainiečių diskreditavimo kampaniją, jie kaltinami teisės pažeidimais, piktnaudžiavimu socialine parama ir politinio ekstremizmo propagavimu. Į Lietuvą atvykus dešimtims tūkstančių pabėgėlių iš Ukrainos, šalies informacinėje erdvėje pasirodė nepasitvirtinusių gandų dėl jų tariamai įvykdytų nusikaltimų ar skleidžiamos etninės neapykantos.

Šilko Gija is with **Vygantas Kelertas**. 14 Dec at 12:11

Prie Bachmuto didvyriškai žuvusių "Wagner" pilotų kūnai grąžinti į tėvynę.

Rusijos pilotai Aleksandras Antonovas ir Vladimiras Nikišinas, kurie pakartojo Nikolajaus Gastello žygdarbių ir nukreipė savo degantį atakos lėktuvą Su-24M į priešų šarvuotųjų kolonų.... See more

Eduardas Vaitkus 21 Jul at 10:00

MES pradėjome KARĄ prieš Rusiją.
Mes - Vakarų šalys, o tiksliau - Vakarų šalių valdantieji.
To karo tikslas - sunaikinti Rusiją.

Tas karas pradžioje pasireiškė MŪSŲ karinės infrastruktūros pritraukimu prie Rusijos sienos.

TSRS laikais NATO tankai stovėjo Vakarų Vokietijoje, už tūkstančių kilometrų nuo TSRS sienų.
TSRS subyrėjo, o tada Rusija pasakė - Mes nesame priešai, Mes draugai.... See more

Valdas Žemaitis 29 Aug at 07:53

<https://bukimevieningi.lt/rusija-teigia-kad-sunaikino-visas-ukrainos-karines-oro-pajegas/>

BUKIMEVIENINGLT
Rusija teigia, kad sunaikino visas Ukrainos karines oro pajėgas
Ukrainos oro pajėgas likvidavo Rusijos aviacijos ir kosmoso pajėgos...

Donatas Lendraitis is with **Nepavarkite Blokuodami** and **Donatas Lendraitis**. 24 Sept at 16:50

Nerasta jokių pažeidimų - viskas skaidru

Taip referendumą įvertino DNR ambasadoje Maskvoje dirbantis italų stebėtojas. Jis gyrė proceso organizavimą ir kalbėjo apie Rusijos vaidmenį siekiant taikos.

Lietuvių kalba platinama Kremliaus propaganda ir netikros naujienos apie karą Ukrainoje

KREMLIUS AKTYVIAI KOVOJA UŽ JO EKSPANSIJĄ GRINDŽIANČIO ISTORIJS NARATYVO IŠSAUGOJIMĄ

Rusijos ekspansinė politika yra teisinama istorijos naratyvu, kuris pagrįstas manipuliacijomis apie sovietų pergalę prieš nacistinę Vokietiją. Šis naratyvas skelbia Kremliaus režimo išgalvotas išskirtines teises kontroliuoti posovietinę erdvę, o agresyvi politika ir kariniai veiksmai teisinami būtinybe šias teises ginti. Rusijos karą prieš Ukrainą V. Putinas lygino su caro Petro I žygiais, kuriais siekiama ne užgrobti, o neva susigrąžinti teisėtai priklausančias žemes. Būtinybę pulti Kremlius aiškino savo išsigalvotais gynybiniais tikslais „demilitarizuoti“ ir „denacifikuoti“ Ukrainą, nes ji tariamai kelia grėsmę Rusijos saugumui.

Sovietų pergalės įamžinimas yra svarbus Kremliaus istorijos politikai, jis naudojamas siekiant išlaikyti ideologinę įtaką anksčiau Sovietų Sąjungos okupuotose valstybėse. Sovietų kariams skirti monumentai kasmet Lietuvoje tampa Rusijos istorijos sampratai pritariančių visuomenės narių manifestacijos vieta, kai gegužės 9-ąją minima sovietų pergalės diena.

2022 m. pradėjus sovietų kariams skirtų monumentų nukėlimo darbus Rusija ėmėsi atsakomųjų veiksmų. Rusijos ambasados diplomatai siekė užmegzti ryšius su Lietuvos valstybės ir savivaldos institucijomis ir rinko informaciją apie sovietų kariams skirtų monumentų nukėlimą. Ši informacija buvo reikalinga Rusijos teisėsaugai pradėti baudžiamąjį Lietuvos piliečių persekiojimą. Reaguodama į monumentų nukėlimą Lietuvoje, Rusija pradėjo naikinti jos teritorijoje esančius su lietuvybe susijusius viešosios erdvės objektus, persekioti lietuvybę puoselėjančias organizacijas, kai kurios jų buvo priverstos nutraukti veiklą.

LIETUVAI SKIRTOJE PROKREMLIŠKOJE PROPAGANDOJE Į VAKARŲ VISUOMENES ORIENTUOTI NARATYVAI

Rusijos vidaus auditorijai skirtos propagandos poveikis Lietuvos visuomenei yra mažas, todėl prokremliškos propagandos platintojai Lietuvos auditorijai skirtuose produktuose dažnai vartoja į Vakarų valstybių visuomenes orientuotus naratyvus.

- **Ekonominio ir energetinio nepritekliaus temos.** Kremliaus informacinės politikos įgyvendintojai bando įtikinti Vakarų visuomenes, kad dėl Rusijai taikomų tarptautinių sankcijų Vakarai patiria daugiau žalos nei Rusija, o atsisakiusios pirkti Rusijos energijos išteklius Europos valstybės sužlugdys savo ekonomikas ir nesugebės užtikrinti piliečių būtiniausių poreikių.
- **Vakarų valstybių supriešinimas.** Rusijos propagandistai kreipia dėmesį į Europos valstybių nesutarimus, siekia kurstyti JAV ir ES bei Vakarų ir Rytų Europos valstybių priešpriešą karo klausimais. Lietuvos informacinėje erdvėje Kremliaus politikos rėmėjai platina dezinformaciją, kad po Rusijos invazijos į Ukrainą savo gynybą pradėjusi stiprinti Lenkija kelia grėsmę Lietuvos nepriklausomybei ir teritoriniam vientisumui.
- **Neigiamas Ukrainos, jos ginkluotųjų pajėgų ir ukrainiečių tautos įvaizdis.** Rusijos invazijos į Ukrainą pradžioje Rusijos propagandistai platino naratyvą, kad Vakarų karinė parama Ukrainai tik prailgins karą, o Rusijos ginkluotosios pajėgos bet kokių atveju pasieks pergalę ir bus okupuota visa Ukraina. Vėliau, po Rusijos patirtų karinių pralaimėjimų ir dalies Ukrainos teritorijų išlaisvinimo, Vakarų informacinėje erdvėje Kremliaus politikos rėmėjai ėmė platinti netikras naujienas, kad Ukraina esą parduoda gautą karinę paramą trečiosioms šalims ar net pačiai Rusijai.

Sovietų monumento demontavimo darbai
AFP / Scanpix nuotrauka

Sovietų paveldo klausimą eskaluoja prokremliškų grupių atstovai Lietuvoje. Jie kartoja Kremliaus propagandą, sovietų kariams skirtų monumentų nukėlimą vadina nacizmu, imasi iniciatyvų, trukdančių pašalinti monumentus, pavyzdžiui, į šį procesą siekia įtraukti tarptautines organizacijas. Taip bando sukelti ažiotažą Lietuvos viešojoje erdvėje, atgarsį tarptautinėje bendruomenėje, konsoliduoti prokremlišką elektoratą Lietuvoje. Šių prokremliškų asmenų veikla nesulaukia beveik jokio Lietuvos visuomenės palaikymo.

Prisidengdama kova su nacizmu Rusija siekia įtvirtinti savo hegemoniją regione. Kaltinimai sovietų karių kapų išniekinimu ir nacizmo šlovinimu formuoja Lietuvos kaip priešoją Rusijos visuomenėje ir potencialiai gali būti panaudoti Kremlui imantis prieš Lietuvą agresyvių veiksmų. Tikėtina, kad dėl sovietinių monumentų nukėlimo Rusija inicijuos baudžiamąjį Lietuvos piliečių persekiojimą, spaus lietuvių bendruomenių atstovus Rusijoje nutraukti savo veiklą arba dalyvauti prieš Lietuvą nukreiptose kampanijose.

GRĖSMĖS KONSTITUCINEI SANTVARKAI

■ Rusijos karas prieš Ukrainą konsolidavo Lietuvos visuomenę, absoliuti dauguma mano, kad Rusija – grėsmė nacionaliniam saugumui, todėl Kremliaus režimas remiasi pavieniais prokremlišku pažiūrų radikalais, tikėdamasis bent iš dalies pateisinti agresiją prieš Ukrainą.

■ Dešiniojo ekstremizmo akseleracionizmo ideologijos rėmėjai kelia teroro aktų ir kitų smurtinių nusikaltimų grėsmę Europoje. Lietuvoje veikia kelios dešimtys šių ideologiją aktyviai propaguojančių asmenų.

RUSIJA IEŠKO KARĄ PRIEŠ UKRAINĄ REMIANČIŲ IR TEISINANČIŲ ASMENŲ LIETUVOJE

Kremlius siekia išlaikyti įtaką Lietuvoje, todėl imasi iniciatyvų pristatyti Rusiją kaip patrauklią alternatyvą Lietuvos visuomenės pasirinktai vakarietiškai orientacijai. Šiam tikslui Kremlius pasitelkia su Rusijos subjektais ryšius palaikančius asmenis ir nevyriausybinės organizacijas. Prieš Rusijos invaziją į Ukrainą šie asmenys Lietuvoje vykdė sovietinę nostalgiją skatinančius ir Rusijos įvaizdį gerinančius projektus. Tokia veikla įtraukė santykinai mažai Lietuvos gyventojų ir nesukūrė prielaidų susiformuoti didesnei Rusiją teigiamai vertinančiai visuomenės grupei.

Kremliaus agresija prieš Ukrainą konsolidavo bei padidino Lietuvos visuomenės dalį, kuri vertina Rusiją kaip grėsmę. Daugiau kaip trys ketvirtadaliai Lietuvos gyventojų nurodo šią šalį kaip pagrindinę grėsmę nacionaliniam saugumui ir smerkia jos invaziją į Ukrainą. Vis dėlto maždaug dešimtadalis šalies gyventojų yra linkę manyti, kad dėl karo Ukrainoje atsakinga ne Rusija, o kitos valstybės. Dalis Rusijos veiksmus teisinančių Lietuvos gyventojų palaiko įvairaus pobūdžio ryšius Rusijoje, jų pagrindinis naujienų šaltinis – Kremliaus kontroliuojamos žiniasklaidos priemonės.

Prokremliškų pažiūrų, su Rusija susiję Lietuvos gyventojai dalyvauja Kremliaus interesus remiančioje veikloje. Su Baltarusijos ir Rusijos valdžios institucijomis ryšius palaikantys Lietuvos gyventojai surengė Kremliaus interesus atitinkančią palaikymo akciją, tačiau vengdami neigiamos visuomenės reakcijos daugiau panašių renginių neorganizavo. Keletas prokremliškų pažiūrų asmenų invazijos pradžioje rinko humanitarinę pagalbą Rusijos aneksuotų teritorijų Rytų Ukrainoje gyventojams. Dalis su Rusija susijusių religinių bendruomenių dvasininkų ir Rusijos tėvynainių organizacijų lyderių Lietuvoje teigiamai vertina ir neviešai teisinga Kremliaus agresiją prieš Ukrainą.

Norėdamas parodyti tariamą tarptautinės izoliacijos mažėjimą Kremlius siekia įtraukti Lietuvos gyventojus į Rusijos interesus atitinkančius renginius. Rusijos vyriausybei pavaldžios ar kontroliuojamos organizacijos naudojosi savo ryšiais Lietuvoje ir ieškojo asmenų, norinčių dalyvauti tarptautiniuose renginiuose, kurių tikslas paremti Kremliaus agresyvią užsienio politiką. Juose dalyvavo keli ryšius su Rusijos subjektais

KREMIUS MĖGINA IŠNAUDOTI MUSULMONŲ BENDRUOMENES EUROPOJE

Skleisdamas agresyvią politiką pateisinančią propagandą, Kremlius naudojami musulmonų bendruomenėmis. Kai kurie Rusijos musulmonų lyderiai paskelbė *fatvą* (sprendimą), pateisinančią Rusijos invaziją į Ukrainą ir skelbiančią, kad šioje kovoje Rusijos pusėje žuvę musulmonai bus laikomi kankiniais.

Kremlius taip pat kuria organizacijas, kurios siekia užmegzti ryšius su Europos valstybių institucijomis bei musulmonų bendruomenėmis. Viena tokių prokremliškų organizacijų yra 2018 m. įsteigtas „Europos musulmonų forumas“ (EMF), palaikantis kontaktus su kai kuriais Lietuvos ir kitų Europos šalių musulmonų bendruomenių buvusiais ir esamais lyderiais. EMF vadovaujančias pareigas užima kai kurių Rusijos musulmoniškų organizacijų lyderiai, susiję su Rusijos prezidento administracija.

EMF skleidžia prieš Vakarus nukreiptą propagandą, kad kai kuriose Europos valstybėse „klesti islamofobija“, o JAV esą vykdė karo nusikaltimus Vidurio Rytuose.

EMF dalyvauja projektuose, skirtuose Čečėnijos lyderio Ramzano Kadyrovo tėvui Achmadui Kadyrovui atminti, o EMF prezidentas Abdulas Vachedas Nijazovas turi kontaktų su R. Kadyrovo administracija. A. V. Nijazovas dalyvavo kuriant propagandinę medžiagą apie čečėnų pajėgų užimtą Volnovachos miestą Ukrainoje. 2022 m. spalį jam uždrausta atvykti į Šengeno erdvę.

palaikantys Lietuvos gyventojai. Į tarptautinę bendruomenę ir užsienyje gyvenančius rusakalbius orientuotuose renginiuose skleidžiama tikrovės neatitinkanti informacija apie neva sistemingą kitataučių persekiojimą Europoje, reiškiamas palaikymas Rusijos „karinei operacijai“ Ukrainoje.

Rusijos karas prieš Ukrainą sumažino Kremliaus galimybes paveikti Lietuvos socialinius ir politinius procesus, didinti įtaką. Tai lėmė Lietuvos visuomenės daugumos nuostata, kad Rusija kelia grėsmę nacionaliniam saugumui. Tačiau Rusija yra suinteresuota išnaudoti ryšius su Lietuvos gyventojais ir siekti, kad jos agresija prieš Ukrainą būtų viešai teisinama.

DEŠINIOJO EKSTREMIZMO AKSELERACIONIZMO IDEOLOGIJA IŠLIEKA GRĖSME EUROPOJE

Dešiniojo ekstremizmo akseleracionizmo ideologijos rėmėjai kelia teroro aktų ir kitų smurtinių nusikaltimų grėsmę Europoje. 2022 m. Slovakijos sostinėje Bratislavoje ekstremistas įsiveržė į LGBT bendruomenės lankomą barą, nušovė du asmenis ir vieną sužeidė. Išpuolio vykdytojas netrukus buvo rastas nusižudęs. Keletas kitų akseleracionistų Europoje planuotų teroro aktų buvo užkardyti pasirengimo stadijose.

Socialiniai tinklai ir populiarios kompiuterinių žaidimų platformos išlieka pagrindiniai akseleracionizmo propagandos platinimo įrankiai. Dažniausiai radikalizuojasi jauni asmenys, turintys gerų informacinių technologijų įgūdžių. Per pastaruosius kelerius metus išaugęs trimačių spausdintuvų ar chemijos laboratorijos prietaisų prieinamumas akseleracionistams leidžia lengviau pasigaminti ginklų bei sprogmenų.

Duomenų apie akseleracionizmo ideologijos rėmėjų Lietuvoje planus surengti teroro aktą nėra gauta, tačiau tokia rizika išlieka. Lietuvoje gyvena kelios dešimtys asmenų, aktyviai skleidžiančių akseleracionizmo nuostatas socialiniuose tinkluose, palaikančių ryšius su bendraminčiais užsienyje. Radikalizuojasi bei į šią veiklą įsitraukia ir Lietuvos piliečiai, nuolat gyvenantys kitose Europos valstybėse.

EKONOMINIS IR ENERGETINIS SAUGUMAS

- Rusijai taikomos tarptautinės sankcijos neigiamai veikia šalies ekonomiką, todėl Rusijos piliečiai ir verslo subjektai bando organizuoti sankcijų apėjimo schemas, įskaitant ir Lietuvoje.
- Kai kurie Lietuvos verslo subjektai siekia išlaikyti ryšius ir vystyti verslą su Rusija ir Baltarusija. Šie ryšiai kelia riziką, nes jais gali naudotis Rusijos subjektai, įskaitant žvalgybos tarnybas, Rusijos interesus atitinkančiai veiklai vykdyti.
- Rusija vis dar bando naudotis energijos išteklių tiekimo Europai svertais, tačiau artimoje perspektyvoje juos, labai tikėtina, praras.

SANKCIJOS KELIA DIDELIŲ PROBLEMŲ RUSIJAI IR ŠALYJE VEIKIANTIEMS ASMENIMS, ŠIE IEŠKO KELIŲ JOMS APEITI

Dėl tarptautinių sankcijų Rusijos ekonomikai strateginę reikšmę turintiems energetikos, pramonės, kariniam ir finansų sektoriams kyla didelių iššūkių. Rusijos bendrovės negali užsitikrinti reikiamų prekių, įrangos, jos komponentų iš Vakarų šalių tiekimo, todėl stringa jų veikla. Rusijoje veikiantys subjektai ieško būdų apsirūpinti reikiama įranga ar eksportuoti produkciją, kuriai taikomos sankcijos.

Žvalgybos duomenimis, Rusijos piliečiai ir verslo subjektai bando organizuoti sankcijų apėjimo schemas. Prioritetas – užsitikrinti sankcijomis ribojamų prekių ir įrangos, kurios gali būti naudojamos kariniams tikslams, poreikius. Į šias schemas siekiama įtraukti ES veikiančias įmones, dažniausiai tas, kurios ir anksčiau plėtojo prekybą su Rusija ir Baltarusija, tiekė joms Vakarų prekes ir įrangą.

Atveju, kai Rusijos fiziniai ir juridiniai asmenys, pasitelkdami tarpininkus, bandė apeiti jiems taikomas sankcijas, nustatyta ir Lietuvoje. Žvalgybos duomenimis, pasinaudojant įmonėmis ir asmenimis Lietuvoje, buvo bandoma organizuoti Vakarų įrangos ir jos komponentų, tinkamų naudoti ir karinėms reikmėms, tiekimą į Rusiją. Siekiant išvengti kontrolės ir sankcijų režimo, dažniausiai taikomi šie būdai: deklaruojant prekes muitinėje teikiami klaidingi duomenys ir prekių aprašymai – taip slepiama tikroji prekių paskirtis, o gabenant prekes per ilgą tarpininkų grandinę slepiami galutiniai gavėjai.

Rusijos fiziniai ir juridiniai asmenys, kuriems taikomos sankcijos, labai tikėtina, yra suinteresuoti galimybėmis ir būdais pervesti lėšas į kitas šalis, kurti fiktyvias įmones trečiojoje šalyje, išvengti lėšų pervedimams taikomų ribojimų ar perorganizuoti valdomus verslus, nuslepianč galutinį naudos gavėją. Neatmestina, kad šioms schemoms įgyvendinti bus siekiama pasitelkti tarpininkus Lietuvoje, anksčiau veikusius ar turėjusius ryšių Rusijoje ar Baltarusijoje.

Rusija bando riboti informacijos apie su Kremliaus režimu susijusius fizinius ir juridinius asmenis, jų valdomas įmones bei turtą skelbimą viešuosiuose informacijos šaltiniuose. Kremlius tęs tokios informacijos kontrolę. Labai tikėtina, kad bus siekiama riboti galimybes gauti informacijos apie Rusijos piliečių ir subjektų, kuriems taikomos sankcijos, ryšius, turto ir įmonių valdymo schemas.

Dažnai Rusijos fiziniai ir juridiniai asmenys, kuriems taikomos sankcijos, organizuoja valdomų įmonių perleidimą tretiesiems susijusiems asmenims, šeimos nariams, fiktyvų jų pardavimą ar pervadinimą. Verslo ir finansų valdymo konsultantai, įmonės ar atskiri fiziniai asmenys, padedantys išvengti sankcijų, rizikuoja ne tik savo ir valstybės reputacija, bet ir teisine atsakomybe.

DĖL VERSLO RYŠIŲ RUSIJOJE IR BALTARUSIJOJE KYLA RIZIKŲ PATIEMS VERSLAMS IR LIETUVOS NACIONALINIO SAUGUMO INTERESAMS

Verslo ryšių Rusijoje ir Baltarusijoje turintys subjektai keičia bendradarbiavimo su šiomis valstybėmis formą. Dalis jų deklaravo paramą Ukrainai ir nutraukė turėtus ryšius, kiti skelbia palaikantys Ukrainą, bando šalinti viešą informaciją apie rizikingus ryšius, nors ne visais atvejais juos nutraukia.

Kai kurių Lietuvoje veikiančių asmenų ir subjektų ryšiai Rusijoje ar Baltarusijoje buvo mezgami ne vienerius metus: norėdami sėkmingai vystyti verslą jie siekė įgyti įtakingų asmenų ar institucijų palankumą šiose valstybėse, tam buvo pasitelkiama korupcija, asmeninės pažintys, taip pat siūlymai įtakingiems asmenims vystyti bendrus verslo projektus. Tokio pobūdžio ryšių turintys asmenys ar subjektai, neatmestina, bus pasitelkiami nacionalinio saugumo interesų neatitinkančiais tikslais, pavyzdžiui, atstovauti priešiškų valstybių interesams ar įgyvendinti neskaidrias verslo ar sankcijų apėjimo schemas.

Lietuvos piliečiai ir verslo įmonės, turinčios ryšių Rusijoje ir Baltarusijoje, taip pat įmonės, kurių valdyme dalyvauja šių valstybių piliečiai, gali tapti Rusijos ir Baltarusijos žvalgybos tarnybų taikiniais. Šių tarnybų pagrindiniai verbavimo taikiniai yra asmenys,

vykstantys į Rusiją ar Baltarusiją, taip pat ir turintys galimybę jose lankytis nuolat. Prioritetas teikiamas tiems, kurie dėl sąsajų su Rusija ar Baltarusija, verslo interesų ar ideologinių motyvų yra lojalūs šių valstybių režimams.

Žvalgybos duomenimis, kai kurie interesų Rusijoje ir Baltarusijoje turintys verslo subjektai siekia išlaikyti ryšius ir tęsti verslą šiose valstybėse, todėl perkėlė savo veiklą į trečiąsias šalis, kurios sankcijų Rusijai ir Baltarusijai netaiko. Kiti bando plėtoti ir palaikyti verslo ryšius šiose šalyse per asmenis, kurie atvyksta dirbti į Lietuvą, tačiau praeityje turėjo ar tebeturi ryšių su Rusijos, Baltarusijos institucijomis, fiziniiais ir juridiniais asmenimis, žvalgybos tarnybomis.

2022 m. beveik visuose nacionaliniam saugumui užtikrinti strategiškai svarbiuose Lietuvos ūkio sektoriuose būta atvejų, kai Lietuvos ar užsienio investuotojams, turintiems riziką ar grėsmę nacionaliniam saugumui keliančių ryšių, buvo ribojamos galimybės investuoti ar dalyvauti strategiškai svarbiuose sandoriuose. Taip pat nustatyta atvejų, kai ES įmonės, neturėjusios riziką ir grėsmę nacionaliniam saugumui keliančių ryšių ir neįvertinusios galimų pavojų, pradėjo bendradarbiauti su tokio pobūdžio ryšių turinčiais partneriais, todėl buvo apribotos jų galimybės dalyvauti nacionaliniam saugumui užtikrinti strategiškai svarbiuose sandoriuose.

LIETUVOJE VYSTOMOS TECHNOLOGIJOS GALI ATSIDURTI PRIEŠIŠKŲ UŽSIENIO VEIKĖJŲ AKIRATYJE

Aktyviai plėtojamoms virsmo technologijoms turi didelę įtaką JAV, Kinijos ir Rusijos galių pasiskirstymui pasaulyje. Šios technologijos vis labiau vertinamos kaip priemonė pasiekti proveržį ekonomikoje, taip pat strateginį ir operacinį pranašumą konflikto metu. Dėl to didžiosios šalys vykdo ambicingus virsmo technologijų vystymo planus.

Virsmo technologijos (angl. emerging and disruptive technologies) – tai technologijos, turinčios potencialo iš esmės pakeisti ar patobulinti jau esamų technologijų

vykdomas funkcijas. Šiuo metu aktyviausiai vystomos šios: dirbtinis intelektas, didieji duomenys, kvantinės, autonominės, kosmoso ir kitos technologijos.

Augant tarptautinei technologinei konkurencijai, taip pat Vakarams plečiant sankcijų režimą technologijų eksportui į Rusiją ir Baltarusiją, virsmo technologijas tyrinėjantys ir vystantys Vakarų, kartu ir Lietuvos, subjektai tampa potencialiais priešišku valstybių taikiniai. Pramonės ir mokslo atstovai iš Kinijos, Rusijos ir kitų karines technologijas vystančių valstybių ieško būdų bendradarbiauti su technologijų įmonėmis ar akademinė bendruomene – teikia pelningus gamybos užsakymus, siūlo dalyvauti bendruose tyrimų projektuose arba žada patrauklias investicijas į gaminamas komercines technologijas.

Įmonės ir akademinė bendruomenė, įsitraukdamos į bendradarbiavimą su trečiųjų šalių atstovais, kurie prisideda prie priešišku šalių karinių technologijų vystymo, rizikuoja veiklos perspektyvomis: paaiškėjus informacijai apie tikruosius sandorio užsakovus ir karinius technologijų panaudojimo tikslus, toks sandoris gali turėti žalos technologijų kūrėjų reputacijai ir galimybėms bendradarbiauti su Vakarų partneriais ateityje. Būdai, kuriais priešiškos valstybės bando perimti Vakaruose vystomas technologijas ir sprendimus:

- **Verslo ir mokslo bendradarbiavimas, vedamos derybos ir konsultacijos;**
- **Ryšiai su universitetais, susijusiais su gynybos pramone;**
- **Užsienio investicijos;**
- **Užsienio studentų aukštesnės pakopos studijos;**
- **Dalyvavimas tarptautinėse parodose ir konferencijose;**
- **Techninių ekspertų kaip konsultantų pritraukimas į valstybinius ir pramonės projektus;**
- **Ekspertinių žinių panaudojimas priešišku šalių žvalgybos tarnybų užduotims vykdyti.**

SU PRIEDANGA VEIKUSI KINIJOS KARINĖS PRAMONĖS ĮMONĖ SIEKĖ ĮSIGYTI LIETUVOJE VYSTOMĄ TECHNOLOGIJĄ*

Socialiniuose tinkluose išplatinęs informaciją apie naujai vystomą vaizdo atpažinimo technologiją, lietuviškas startuolis „H-M Visionary“ sulaukė pasiūlymo iš įmonės pavadinimu „Unolexar“. „H-M Visionary“ direktoriui Arnui adresuotame elektroniniame laiške Japonijos technologijų startuoliu prisistačiusi įmonė pareiškė susidomėjimą lietuvių kuriamą technologija ir pasiūlė investuoti į jos tolesnį vystymą, technologinius sprendimus pritaikant investuotojo poreikiams.

Pirminiame pasiūlyme buvo pažymėta, kad lietuvių technologija bus naudojama kuriant sprendimus autonominiams automobiliams. „H-M Visionary“ toks pasiūlymas pasirodė itin patrauklus, kadangi startuolis veikia tik vienerius metus ir aktyviai ieško investicijų plėtrai.

Tačiau internete ieškodamas informacijos apie „Unolexar“ Arnas rado tik šabloniškai atrodančią interneto svetainę ir informaciją, jog įmonė įsteigta prieš mėnesį bei turi tik vieną registruotą darbuotoją. Įtarimų paskatintas, jis nusprendė pasitarti su partneriais iš Nyderlandų ir sužinojo, kad „Unolexar“ norėjo investuoti į Nyderlanduose dirbtinio intelekto sprendimus verslo valdymo sistemoms kuriantį startuolį. Susidomėjęs patraukliu užsakymu, Nyderlandų startuolis ketino užmegzti bendradarbiavimą, tačiau išsiaiškino, jog Japonijoje registruotu domenu prisidengiantis užsakovas yra Kinijos karinės pramonės įmonė, kuri organizuoja Vakarų technologijų tiekimą į Kiniją.

Remdamasis partnerių patirtimi ir siekdamas išlaikyti savo startuolio reputaciją, Arnas atsiskė iš pirmo žvilgsnio patraukliai atrodančio pasiūlymo.

- Sulaukę įtartino pasiūlymo įsigyti jūsų kuriamas technologijas ar paslaugas, informuokite VSD pasitikėjimo linija 8 700 70007 arba el. paštu pranesk@vsd.lt

* Įmonių pavadinimai ir kiti realias įmones galintys identifikuoti duomenys yra išgalvoti. Bet kokie sutapimai su realiais subjektais yra atsitiktiniai.

RUSIJA TURI VIS MAŽIAU GALIMYBIŲ MANIPULIUOTI ENERGIJOS IŠTEKLIŲ TIEKIMU

Rusija, prieš imdamasi karinių veiksmų, mažino gamtinių dujų eksportą į Europą, siekdama didinti įtampą energetikos sektoriuje, o pradėjusi karą prieš Ukrainą ėmėsi papildomų manipuliacijų gamtinių dujų tiekimu. Kremlui nurodžius, koncernas „Gazprom“ vienašališkai įpareigojo ES šalių klientus už tiekiamas dujas atsiskaityti tik Rusijos rubliais, o šalims, kurios atsisakė tai daryti, „Gazprom“ nutraukė gamtinių dujų tiekimą. Prieš incidentus, pažeidusius dujotiekių „Nord Stream“ infrastruktūrą, koncernas mažino gamtinių dujų tiekimą ES šalims, nes tai esą lėmė techninės aplinkybės.

Didelę Rusijos valstybės biudžeto pajamų dalį sudarė lėšos, gaunamos tiekiant gamtines dujas į ES, o Rusijos planus perorientuoti gamtinių dujų eksportą į kitas

rinkas riboja nepakankamos infrastruktūros galimybės, investicijų trūkumas ir taikomos sankcijos.

Lietuva turi galimybių apsirūpinti gamtinėmis dujomis nepriklausomai nuo „Gazprom“, todėl koncerno manipuliacijos dujų tiekimu tiesioginės grėsmės Lietuvai nesukėlė. Artimoje perspektyvoje Rusija turės vis mažiau galimybių naudoti energijos išteklių tiekimą kaip įrankį politiniams tikslams pasiekti ir kitų ES šalių atžvilgiu: šalys sistemingai mažina priklausomybę nuo gamtinių dujų tiekimo iš Rusijos – įgyvendinami nauji tvarios energetikos projektai, stiprinama suskystintųjų gamtinių dujų infrastruktūra.

„Nord Stream“ dujotiekių infrastruktūrą pažeidę incidentai sumažino Rusijos technines galimybes eksportuoti dujas į Europą
AFP / Scanpix nuotrauka

Žvalgybos vertinimu, neatmestina, kad „Gazprom“ sieks susigrąžinti dalį Baltijos šalių ir ES rinkos. Tikėtina, kad koncernas bandys veikti pasinaudodamas prekybos gamtinėmis dujomis tarpininkais, su kuriais yra bendradarbiavęs anksčiau ar kurių atstovai turi įtakingų ryšių „Gazprom“ struktūrose.

„ROSATOM“ VYKDO PROJEKTUS UŽSIENYJE, TAČIAU KORPORACIJOS DIEGIAMOS TECHNOLOGIJOS TURI DEFEKTŲ

„Rosatom“ vykdo branduolinės energetikos projektus užsienyje – stato ir aptarnauja branduolines jėgaines, tiekia urano produktus – už juos gaunamos lėšos sudaro didžiąją dalį korporacijos gaunamų pajamų. Taip „Rosatom“ ne tik papildo Rusijos valstybės biudžetą ir stiprina šalies karinę galią, bet ir prisideda prie Rusijos politinės įtakos augimo.

Korporacija bando išlaikyti savo pozicijas branduolinės energijos rinkoje, tikina nuolat tobulinanti ir diegianti pažangias technologijas, užtikrinančias aukštus branduolinės saugos standartus. Žvalgybos duomenimis, iš tiesų korporacijos diegiamos technologijos turi defektų, o „Rosatom“ vadovybė yra linkusi atsivėlgti į politinius Rusijos valdžios interesus.

Situaciją iliustruoja „Rosatom“ projekte – Baltarusijos atominėje elektrinėje (BelAE) – įvykę incidentai, keliantys grėsmę branduolinei saugai ir tuo pačiu Lietuvos nacionalinio saugumo interesams. 2022 m. balandį BelAE pirmasis blokas buvo sustabdytas planiniam remontui. Viešuosiuose informacijos šaltiniuose buvo skelbta, kad sustabdžius reaktorių bus atliekami jo įrangos, pagrindinių cirkuliacinių siurblių, turbinos generatorių, vamzdynų suvirinimo siūlių, svarbių pirmojo bloko saugumui, apžiūros ir remonto darbai. Apie darbų metu nustatytus defektus BelAE viešojoje erdvėje informacijos nepateikė.

Žvalgybos duomenimis, Baltarusija ir „Rosatom“ nuslėpė 2022 m. pirmame ir antrame BelAE blokuose įvykusius incidentus ir reaktorių sistemų defektus. 2022 m. gegužę BelAE kontrolės sistemos nustatė, kad pirmojo bloko reaktoriaus korpuso viršutinių kaiščių suvirinimo siūlės yra įtrūkusios. Specialistų vertinimu, kokybiškai pašalinti defektus būtų įmanoma tik išmontavus reaktorių, tačiau dėl politinių priežasčių toks sprendimas net nesvarstytas.

Techninės problemos trukdė laiku paleisti antrąjį BelAE bloką. Jis turėjo būti pradėtas eksploatuoti 2022 m., tačiau tų metų vasarį užfiksuota, kad pakito pirmajame cirkuliaciniame kontūre, kuris aušina bloko reaktorių, esančio vandens cheminė sudėtis, jis buvo užterštas dervomis. Konstatuota, kad būtina mechaniniu būdu išvalyti visą kontūro vamzdyną ir iškrauti branduolinį kurą. Branduolinio kuro rinklės iš reaktoriaus buvo iškraunamos, valomos, tos, kurių išvalyti nepavyko, keičiamos naujomis. Labai tikėtina, kad techninių defektų BelAE bus fiksuota ir pradėjus eksploatuoti antrąjį bloką.

„Rosatom“ turi interesų plėsti savo įtaką užsienyje, sukurti priklausomybę nuo teikiamų technologijų, tačiau BelAE pavyzdys ir jos keliamos grėsmės rodo, kad „Rosatom“ negali užtikrinti savo diegiamų technologijų patikimumo ir saugumo.

KRIZIŲ REGIONAI

- Artimoje perspektyvoje daugės žmonių, susiduriančių su maisto trūkumu. Kai kuriuose regionuose gresia badas.
- Bado grėsmę didina ginkluoti konfliktai, įskaitant karą Ukrainoje, išaugusios maisto kainos, klimato kaitos ir COVID-19 pandemijos sukelti padariniai.
- Skurdas kelia saugumo iššūkių. Teroristinėms organizacijoms skurstančios ir badaujančios bendruomenės yra palanki terpė verbavimui, o nuolatinio alkio kamuojami žmonės yra lengviau radikalizuojami, pasiduodantys ekstremistinių grupuočių įtakai.

PASAULYJE GILĖJA MAISTO KRIZĖ

Pasaulis susiduria su viena rimčiausių maisto krizių per pastaruosius dešimtmečius. Ją sukėlė ir toliau palaiko COVID-19 pandemija, Rusijos karas Ukrainoje, klimato kaita ir jos sukeltos gamtos nelaimės, ginkluoti konfliktai ir politinis nestabilumas. Maisto trūkumą jaučia 2,3 mlrd. Žemės gyventojų, iš kurių nuo 700 mln. iki 800 mln. – maždaug kas dešimtas pasaulyje – badauja arba yra ant bado ribos. Stipriausiai šios problemos paveikti Užsachario Afrikos ir Pietų Azijos regionai.

Viena pagrindinių dabartinės krizės priežasčių yra ginkluoti konfliktai. Net 60 proc. ties bado riba esančių žmonių gyvena karo siaubiamose šalyse. Dėl kovos veiksmų

Rytų Afriką kamuojanti sausra privertė palikti savo namus ir ieškoti prieglobsčio pabėgėlių stovyklose
AFP / Scanpix nuotrauka

nuolatos mažėja dirbamos žemės plotai ir yra naikinamas derlius, sugriaunami maisto žaliavų ir produktų procesai: gamybos, perdirbimo, transportavimo, realizavimo. Humanitarinė parama, kuri karo zonoje gyvenantiems civiliams dažnai būna likusi vienintelis maisto šaltinis, yra paverčiama ginklu. Neretai konfliktų dalyviai blokuoja humanitarinės paramos tiekimą, ją sunaikina, nusavina ar skirsto selektyviai. Tokią strategiją vykdo Somalio džihadistų grupuotė „Al Shabaab“, Sirijos diktatoriaus Basharo al Assado režimas, įvairios karinės grupuotės Sahelio regione.

Lokalūs konfliktai paveikia milijonų žmonių gyvenimą, sukelia maisto stygių, o didesni turi ir globalių pasekmių. Vienas iš tokių yra Rusijos karas prieš Ukrainą. Dėl jo ir su juo susijusių įvykių (pavyzdžiui, sankcijų, grūdų eksporto trikdžių, energetinių išteklių kainų augimo) maisto produktai pabrango beveik visame pasaulyje, tačiau kai kurias šalis paveikė labiau. Itin pažeidžiamos yra 26 valstybės, daugiausiai Afrikoje ir Azijoje, kurios daugiau nei pusę savo suvartojamų kviečių importuodavo iš Ukrainos ir Rusijos. Skaičiuojama, kad 2022 m. dėl Rusijos agresijos Ukrainoje su badu susiduriančių asmenų skaičius išaugo 7,6–13 milijonų.

Didelę įtaką maisto stygiaus problemai daro ir klimato kaita, o ypač jos sukeltos stichinės nelaimės. Dažnėja sausras, ilgėja jų trukmė, o tai kasmet sunaikina dalį derliaus ir dirbamas žemes paverčia dykynėmis. Labiausiai nuo to kenčia Afrika, kurioje yra fiksuojama beveik pusė visų sausrų. Geriamojo vandens trūksta nemažoje dalyje Afrikos ir Azijos valstybių. Stichiniai potvyniai padaro milijardinių nuostolių, o kylantis jūros lygis kelia rimtą grėsmę pakrančių gyventojams. Vien tik dėl klimato kaitos padarinių per artimiausius 30 metų iš savo gyvenamų vietų gali būti priversti migruoti per 200 mln. žmonių.

Skurdas ir jį lydintis maisto stygius kasdien kelia grėsmę šimtams milijonų gyvybių, taip pat jis reikšmingas ir dėl netiesioginių padarinių. Nuolatinio alkio kamuojami žmonės yra lengviau radikalizuojami ir susigundo ekstremistinių grupuočių pasiūlymais net ir už menką uždarbį. Teroristų tinklams „Islamo valstybė“ ir „Al Qaeda“ bei jų regioninėms atšakoms skurstančios vietos bendruomenės yra tinkama terpė verbavimui. Be to, potenciali maisto stygiaus sukelta masinė Afrikos ir Azijos valstybių gyventojų migracija į labiau išsivysčiusias valstybes joms keltų ne tik ekonominių, socialinių, kultūrinių, bet ir saugumo iššūkių. Milžiniški migrantų srautai jau dabar tampa naujingu hibridinio karo įrankiu Vakarų šalims priešiškų režimų rankose, tai yra viena iš galimybių teroristinių organizacijų nariams infiltruotis.

TERORIZMAS IR MIGRACIJA

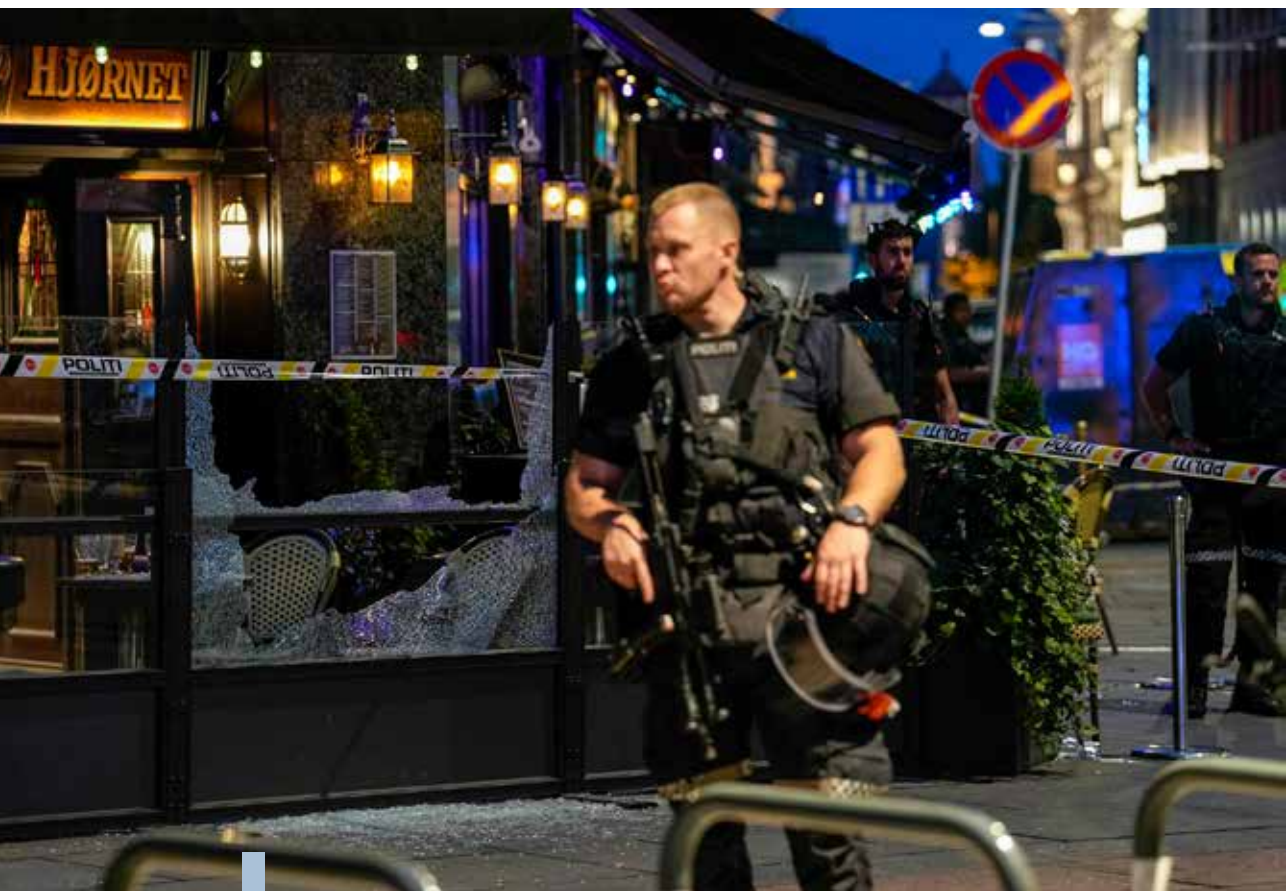
- Lietuvoje terorizmo grėsmė yra maža, tačiau išlieka pavienių radikalizuotų asmenų nusikalstamos veiklos rizika.
- Europoje mažėja teroristinių aktų, tačiau terorizmo grėsmė išlieka didelė. Išpuolių grėsmę kelia pavieniai teroristinių organizacijų propagandos paveikti asmenys.
- Baltarusija toliau naudoja migraciją kaip politinio spaudimo priemonę prieš ES. Neatmestina, kad į Lietuvą nelegaliai bandančių patekti migrantų sraute yra grėsmė valstybės saugumui ar viešajai tvarkai keliančių asmenų.

ISLAMISTINIŲ TERORISTINIŲ IŠPUOLIŲ EUROPOJE MAŽĖJA, TAČIAU JŲ GRĖSMĖ IŠLIEKA DIDELĖ

Tarptautinės teroristinės organizacijos „Islamo valstybė“ ir „Al Qaeda“ bei jų padaliniai aktyviai veikia Vidurio Rytuose ir Afrikoje, internete skleidžia antivakarietišką propagandą, tačiau yra nepajėgūs organizuoti teroristinių aktų Europoje. Išpuolius Europoje planuoja ir vykdo pavieniai, islamistinę ideologiją remiantys, bet su teroristinėmis organizacijomis tiesiogiai nesusiję, dažnai jauni, socialiniuose tinkluose radikalizavęsi asmenys. Jie dažniausiai nenaudoja šaunamųjų ginklų ar sprogmenų, o išpuoliui vykdyti pasirenka lengvai prieinamas priemones – automobilius, buitines apyvokos daiktus, pavyzdžiui, peilius, kirvius.

Islamistinių teroristinių išpuolių skaičius Europoje mažėja: 2022 m. trys teroristinės atakos įvykdytos Prancūzijoje, Norvegijoje ir Belgijoje, keletas buvo užkardyta. Teroristų taikiniais išlieka policijos pareigūnai ir civilių gyventojų susibūrimo vietos. Vienas teroristinis aktas įvykdytas kalėjime. Nustatyta, kad dalis atakų planuotojų turi psichikos sutrikimų.

Artimoje perspektyvoje Europoje islamistinės ideologijos inspiruotų išpuolių grėsmė bus didelė. Radikalizuotų asmenų pasiryžimą įvykdyti teroristinius išpuolius skatina teroristinių grupių ar jų rėmėjų socialiniuose tinkluose skleidžiama propaganda, nukreipta prieš krikščionis, žydus, LGBT bendruomenę. Propagandoje siūloma taikytis į sinagogas, bažnyčias, masinius renginius, taip pat policijos pareigūnus, karius. Islamistiniams ekstremistams labai dažnai svarbus motyvas išpuoliams yra siekis keršyti už tariamus islamo ir jo simbolių įžeidimus.

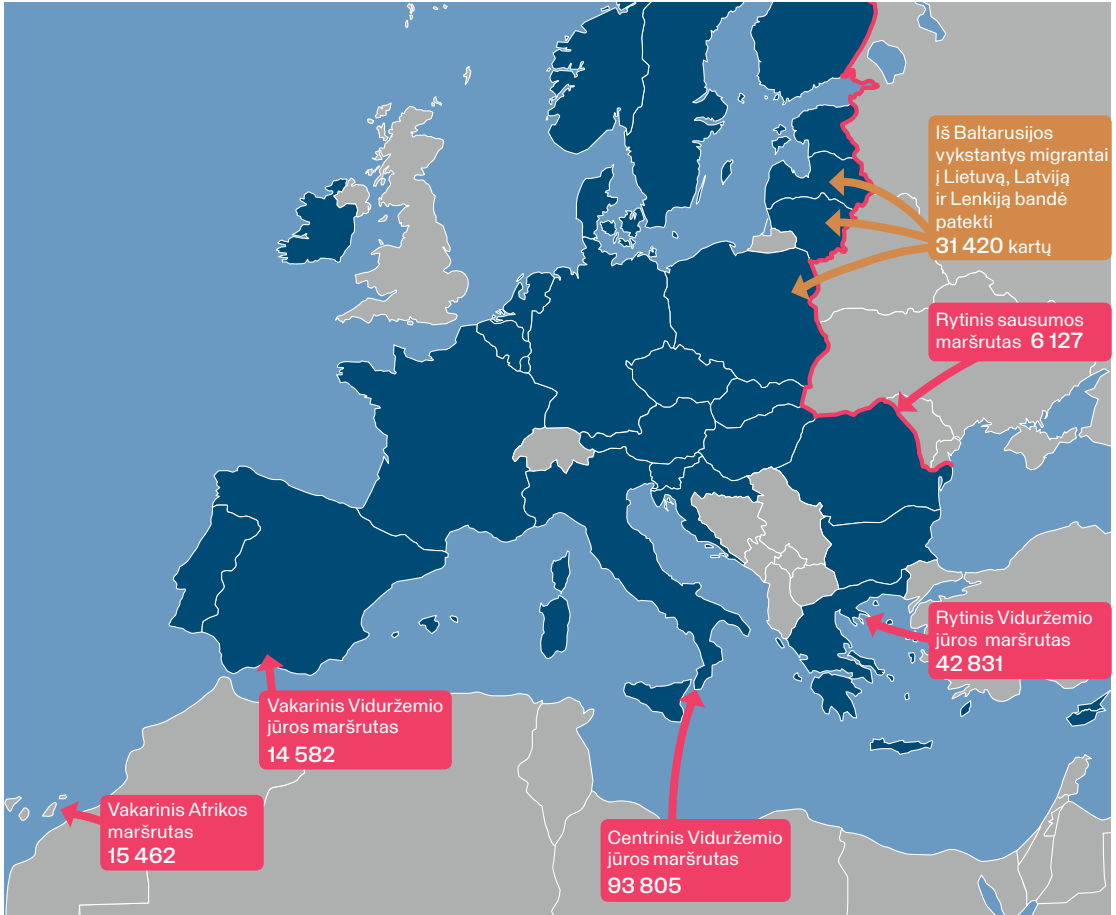
Per 2022 m. Oslo centre įvykdytą ginkluotą užpuolimą žuvo du žmonės, 21 buvo sužeistas
AFP / Scanpix nuotrauka

Lietuvoje islamistinio terorizmo grėsmė yra maža. Nors kasmet nustatoma islamistinės ideologijos galimai paveiktų asmenų, jų radikalizacijos lygis išlieka žemas. Radikalių pažiūrų asmenų srauto iš trečiųjų šalių į Lietuvą ar per Lietuvą į ES nefiksuojama, nustatomi pavieniai atvejai. Artimoje perspektyvoje mažai tikėtina, kad Lietuva taps islamistinių teroristų taikiniu, tačiau neatmestina, kad atsiras pavienių radikalizuotų asmenų, kurie bandys finansuoti teroristines organizacijas, skleisti propagandą ar net organizuoti išpuolį.

NELEGALIAI Į ES SIEKIANČYS PATEKTI MIGRANTAI TOLIAU NAUDOJA MARŠRUTĄ PER BALTARUSIJĄ

Vakarų Europa išlieka patraukli trečiųjų šalių piliečiams, jie renkasi nelegalios migracijos kelią daugiausia dėl ekonominių priežasčių. Minsko režimo sukurtas nelegalios migracijos maršrutas iš Baltarusijos per Lietuvą, Lenkiją, Latviją į ES tapo vienu iš kelių, kuriais bandoma nelegaliai patekti į Europą. 2022 m. šiuo maršrutu atvykę migrantai daugiau nei 11 tūkst. kartų bandė neteisėtai patekti į Lietuvą. Tarp nelegaliai į Lietuvą patekusių asmenų yra nustatoma asmenų, turinčių sąsajų su teroristinėmis organizacijomis. Lietuva daugumai migrantų išlieka tranzito šalimi, prieglobsčio prašymus, labai tikėtina, jie teikia tik kaip pretekstą patekti į ES teritoriją. Iš daugiau nei 4 tūkst. registruotų migrantų tarptautinė apsauga buvo suteikta 141 asmeniui.

**NELEGALIOS MIGRACIJOS MARŠRUTAI Į ES IR
JAIŠ ATVYKUSIŲ ŽMONIŲ SKAIČIUS 2022 METAIS**

Dalis migrantų į Baltarusiją iš kilmės šalių atvyksta per Rusiją. Sąlygas nelegaliai migracijai sudaro ne tik žmonių gabentojai, tarpininkai, pavežėjai, bet ir Baltarusijos pasienio pareigūnai, jie tikslingai padeda migrantams kirsti Baltarusijos–Lietuvos sieną: atgabena iki sienos, gadina fizinį barjerą ir bando išstumti migrantus į Lietuvos teritoriją, o jei nepavyksta, perveža prie Latvijos ar Lenkijos sienų ir bando išstumti į šių valstybių teritorijas.

2022 m. Baltarusijos režimui nepavyko pakartoti ankstesnės surežisuotos migracijos krizės masto prie ES sienos, tačiau, labai tikėtina, režimas suinteresuotas nuolatinio politiniu spaudimu Europai. Dėl Minsko režimo veiksmų migracijos per Baltarusiją kelias papildė tradicinių nelegalios migracijos į ES maršrutų sąrašą ir juo naudosis į ES siekiantys nelegaliai patekti trečiųjų valstybių piliečiai.

Labai tikėtina, kad vidutinėje perspektyvoje nelegalios migracijos grėsmė iš Baltarusijos išliks. Per išorinę ES sieną su migrantų srautu į Lietuvą ir kitas Bendrijos šalis bandys patekti asmenys, susiję su ekstremizmu, keliantys grėsmę valstybės saugumui ar viešajai tvarkai.

Išleido Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas
ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos

2023-02-15. Tiražas 750 egz. Užs. Nr. GL-61

Maketavo Krašto apsaugos ministerijos Bendrųjų reikalų departamento
Vaizdinės informacijos skyrius, Totorių g. 25, LT-01121 Vilnius, www.kam.lt

Spausdino Lietuvos kariuomenės Karo kartografijos centras,
Muitinės g. 4, Domeikava, LT-54359 Kauno r.

ISSN 2669-2708

© Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas, 2023

© Krašto apsaugos ministerija, 2023

Dirbinio intelekto technologijos, o ypač – įrankiai, imituojantys ir papildantys žmogaus žinias, kelia bene daugiausia susidomėjimo ir svarstymų. Panaudojus vaizdus generuojantį dirbtinio intelekto įrankį *Midjourney*, gimė ir 2023 metų Grėsmių nacionaliniam saugumui viršelis. Jame matote Lietuvos žvalgybos ir dirbtinio intelekto interpretaciją Rusijos karo prieš Ukrainą tema.

Viršelyje pavaizduota žydinti saulėgraža – Ukrainos nacionalinė gėlė – simbolizuoja taiką, ukrainiečių stiprybę, drąsą ir pergalę, dūmai saulėgražos fone – karą, kuris niekada nepalauš tautos vienybės ir vilties. Ši įspūdi sustiprina ryškiai šviečiantis ratas – nenutrūkstančio vientisumo ir tvirtumo simbolis.